

D a i l ė | M u z i k a | T e a t r a s | K i n a s | Š o k i s

3

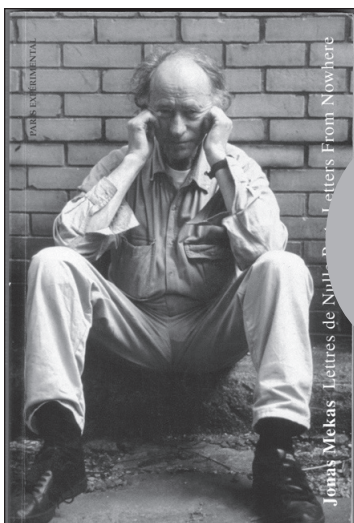
Gintaro Varno „Juditos triumfas“
Kauno nacionaliniame dramos teatre

4

Koncertas Nacionalinės filharmonijos
vargonų 60-mečiui

8

Pamąstymai apie patalpas Vokiečių g. 2

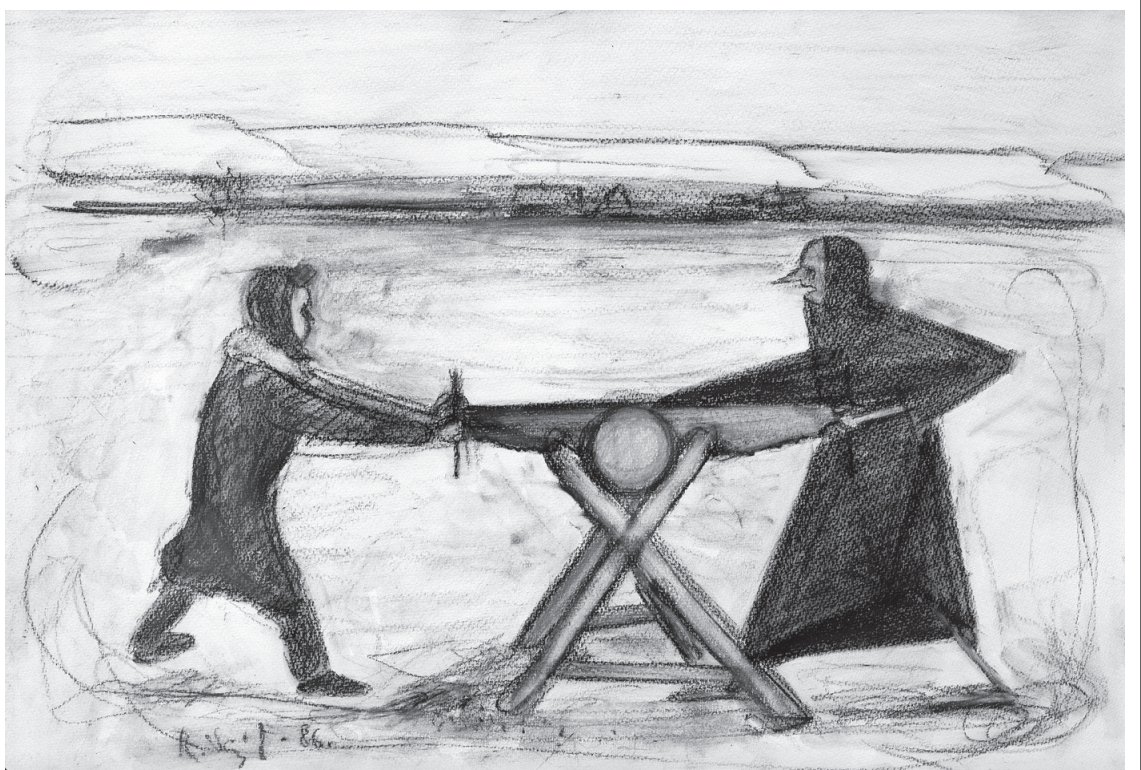
Jonas Mekas vis iš naujo ir amžinai

11

Laukiamiausi 2023-iųjų filmai

12

Nauji filmai – „Babilonas“, „Stebuklas“

Povilas Ričardas Vaitiekūnas, „1946 metų žiema Veršvuose“. 1986 m.

Veiksmažodinė kūryba

Povilo Ričardo Vaitiekūno paroda „Piešiniai“ VDA „Titaniko“
parodų salėse

RITA MIKUČIONYTĖ

Anonsuojama paroda ir ją lydin-tis kūrinių katalogas man yra il-gesingos laukimo erdvės, kuriose pirmiausia apmąstoma menininko kūrybinė biografija ir dėlėjasi bū-sima vaizdinės patirties kelionė. Ką prisiminiau, ko tikėjausi ir dėl ko nuogąstavau prieš ateidama į re-trospektyvinę Povilo Ričardo Vai-tiekūno piešinių parodą „Titaniko“ antrame aukšte?

Manau, kad pirmiausia tai pasiti-kėjimo ir abipusės pagarbos reika-las, turiu omeny Maestro reiklumą, dėmesį detalėms, atsakingumą ir beveik prieš dešimtmetį prasi-dėjusį nuolatinį jo bendradarbia-vimą su Vilniaus grafikos meno centru (VGMC) bei menotyrinin-kėmis Kristina Kleponyte-Šemeš-kiene ir Jurga Minčiauskiene. (Nuo 2006 m. VGMC iniciatyva

rengiamas piešinių parodų ciklas, kuris pristato rečiau matomą ar ne-viešintą įvairių sričių menininkų kūrybą.)

2014, 2018 ir 2021 m. VGMC gale-rijoje „Kairė-dešinė“ buvo sureng-tos Povilo Ričardo Vaitiekūno pie-šinių parodos, o 2017 m. pristatyta menininko asmeninės XX a. kūri-nių kolekcijos paroda, išleisti kata-logai (parodų kuratorės ir katalogų sudarytojos Kristina Kleponytė-Šemeškiene ir Jurga Minčiauskiene). Galerijos ekspozicijų patalpos ne-didelės, kamerinės, dvelkiančios namų jaukuma – įdomu, kaip keisis, pildysis tokio privataus, kartais net intymaus kūrinių išgyvenimo paty-rimas daug erdvesnėje ir kolektyviai atviresnėje aplinkoje.

Piešinių ekspozicija „Titaniko“ salėse, manau, dėkingai atveria daugiakalbę Vaitiekūno kūrybos panoramą. Viena vertus, pieštuku, rašalu, sepija, anglimi, flomasteriu,

tušu, pastele, guašu ar tempera pieš-tos kompozicijos neatsiejamoms nuo Maestro tapybos – ryškėja paralelės su cikliška motyvų ir meninės raiš-kos raida. Kita vertus, pristatomi Lietuvoje mažiau rodyti darbai, ku-rie pastarąjį dešimtmetį daugiau-sia eksponuoti autoriaus parodose Olandijoje, Prancūzijoje, Vokiet-i-joje, Švedijoje. Vis pasvarstau, kodėl Vaitiekūno piešiniai tokie populi-a-rūs tarp olandų – gal dėl artimos dienų pilkumos, gal dėl įžemintos kultūros gelmių...

Katalogas „Povilas Ričardas Vaitiekūnas. Piešiniai / Drawings“ (VGMC, 2023, sudarė Kristina Kle-ponytė-Šemeškiene ir Jurga Min-čiauskiene) – išskirtinis įvykis atidarant parodą. Mano manymu, šis išimtinai laiku (paprastai leidy-bos reikalai stringa) pasirodęs lei-dinys apimties ir turinio požiūriu

NUKELTA Į 10 PSL.

In memoriam Silvijai Sondeckienei

(1942 11 17 – 2023 01 21)

Kaip baisu rašyti apie bendramokslės... Ji buvo keleriais metais vyresnė. Graži. Man visada priminė puikiai žinomą amerikiečių artistę Shirley Temple. Ypatingai raiškus žvilgsnis: sukauptas, gilios akys nelengvabūdiškos net tuomet, kai Silvija šypsojosi. Gal brandino savo nuomonę, kurią buvo pasiryžusi kategoriškai apginti.

Silvija Narūnaitė gimė Kaune. Kas mažai mergaitė padavė į rankas tokį nepatogų, didelį instrumentą? Jau gerokai vėliau į šventinį vakarą Lietuvos muzikos akademijos salėje gausiai susirinkusiems bičiuliams profesorius Saulius Sondeckis atskleis tą paslaptį: mama, kurią savo grojimu buvo sužavėjęs gastroliuoti atvykęs artistas, ir žavi violončelininkė, vilkėjusi nuostabų raudoną drabužį. O gal prieš išsiunčiamas į tremtį tėvas, Lietuvos karininkas?

Vaikystė inteligentų šeimoje išugdė ne puošėviškus bruožus, bet darbštumą, smalsumą, blavų požiūrį į gyvenimo negandas, užsispyrimą siekiant tikslo. Silvija buvo ne saldžiabalsė, komfortu ar patogiu gyvenimu besimėgaujanti profesorius Sauliaus Sondeckio žmona, bet gana kategoriškai besilaikanti savo nuomonės, į kurią šeimoje visuomet atsižvelgta, ir nors prisiimdavo visus buitines rūpesčius, buvo profesorė, išugdžiusi būrį puikių violončelininkų. Tikrojo visuomenės elito žmogus, gyvai reaguojantis į visuomenės kataklizmus. Dar būdamos mokinės, pianistė Veronika Vitaitė, Silvija, smuikininkė Danutė Pomerancaitė pirmą kartą mokyklos istorijoje tapo ansambliu – trio. Kiekvieną sekmadienį repetuodavo profesorius Levo Seidelio

namuose. Grojo Ludwigo van Beethoveno trio a-moll, šiandien nevardijamas pjeses... Pradėjus mylimiausiai mokinei Silvijai griežti savo puikaus tembro ilgesingo skambesio solo, profesorius imdavo ašaroti... Silvija buvo jo klasės perlas.

Ji studijavo pas Mstislavą Rostropovičių Maskvoje, P. Čaikovskio konservatorijoje. Atvyko jau turėdama gerą muzikos suvokimą ir griežimo technikos pagrindus, kuriuos jai meno mokykloje (dabar Nacionalinė M.K. Čiurlionio menų mokykla) suteikė Levas Seidelis, vėliau Povilas Berkavičius, o P. Čaikovskio konservatorijoje – Mstislavas Rostropovičius. Drauge su smuikininku Eduardu Digriu, pianiste Halina Radvilaite dvylika metų (1964–1976) grojo trio. Vėliau dalyvavo įvairiose stažuotėse, reikšmingiausia – Zagrebe.

Gyvenimas scenoje – taip galėtume nusakyti violončelininkės būtį žemėje. Apie jos, dar devintos klasės moksleivės, pirmąjį rečitalį 1958 m. spaudoje rašė dar jaunas dėstytojas Saulius Sondeckis: „Koncerto programa didelė, sudėtinga, ją, tiesą sakant, nedaugelis mūsų respublikos violončelininkų profesionalų ryžtųsi atlikti viešame koncerte... Jaunoji violončelininkė puikiai išlaikė savo pirmąjį viešą egzaminą. Jos didžiulis darbas neuėjo veltui. Klausytojams buvo padovanotas nuoširdžiai atliktos muzikos vakaras, o Silva nugalėjo pirmąją kliūtį sunkiame muziko atlikėjo kelyje. Muzikos mėgėjai galėjo pasidžiaugti švaria intonacija, gerai ištobulinta technika, giliu, gražaus tembro, tikrai violončelinu

tonu... Mes jau dabar drįstame džiaugtis, sulaukę violončelininkės, turinčios visus duomenis ir galimybes tapti rimta menine pajėga.“

Jau vėliau Silvija Narūnaitė-Sondeckienė koncertavo rengdama solines programas. 35 metus grojo Lietuvos kameriniame orkestre, nuo 1960-ųjų buvo grupės koncertmeisterė. Nuo 1966 m. ugdė jaunus muzikus, išleido 40 absolventų, 1991 m. tapo profesore. Galima įsivaizduoti, kiek daug pradedantiems atlikėjams ji galėjo pasakyti apie muziką! Juk daugybė valandų praleista ne tik grojant, bet ir artimai bendraujant su tokiais muzikais kaip Balys Dvarionas, Mstislavas Rostropovičius, Yehudi Menuhinas, Tatjana Nikolajeva ir daugelis kitų. Ir su bendramoksliais, jaunesniais kolegomis – Vladimiru Spivakovu, Tatiana Grindenko, David Geringu...

„Bragioji Silvija, aš dabar esu prie jūros... Parašyk... Labai lauksiu Tavo laiško...“ – dar vaikiška ranka iš Latvijos rašė Gidonas Kremeris.

Silvija Sondeckienė buvo dažnai kviečiama vertinti jaunųjų violončelininkų tarptautiniuose konkursuose Zagrebe, Kišiniove, Minske, Rygoje ir kitur. Vedė daug meistriskumo kursų, nes svečiose šalyse buvo įtikėję jos dėstymo metodika. Jos logikos prirėikdavo padedant įgyvendinti Sauliaus Sondeckio kūrybinius planus. Kartkartėmis pati sėsdavo prie rašomojo stalo. Gimdavo ne tik labai reikalingi metodiniai darbai, bet ir muzikinės kultūros istorijos fragmentai, tokie kaip „Violončelės menas Italijoje XVIII amžiuje“ ar „Profesorius Berkavičius – atlikėjas ir pedagogas“.

ASMENINIO ARCHYVO NUOTR.

Silvija Sondeckienė ir Leopoldas Digrys

Racionalus Silvijos Sondeckienės protas atsiskleidė ne tik sprendžiant profesines problemas. Tereikia žvilgtelėti į jos sukurtus namus. Žavi jų elegancija, skoningumas ir jaukumas. Tarp gastrolių, kūrybinių ir kitokių rūpesčių užaugo du sūnūs, kurie baigė M.K. Čiurlionio menų mokyklą. Kas drįstų pasakyti, kad tai buvo lengva? Sūnūs jau seniai rado savo nišą: smuikininkas Paulius – Zalcburgo Mozarteumo simfoninio orkestro pirmųjų smuikų koncertmeisteris, o violončelininkas Vytautas – tarptautinių konkursų laureatas, vis įdomiau atsiskleidžiantis scenoje kaip solistas ir kamerinių ansamblių dalyvis.

Profesorė Silvija Narūnaitė-Sondeckienė, ištaikiusi valandėlę tarp vyro problemų, kūrybinių darbų,

stengėsi įgyvendinti ir savo sumanymus. Buvo sportiška, nenustygstanti, užtikrintais judesiais sukiojanti automobilio vairą, mokėsi užsienio kalbų, nuolat klausėsi kolegų ar ją žavėjusių atlikėjų naujų įrašų. Daug skaitė. Tačiau dažnai tiesiog skubėdavo pasirūpinti papietauti amžinai užmiršančiu Sauliumi Sondeckiu...

Jos išėjimo dieną Nacionalinės filharmonijos salėje violončelininkai Onutė Švabauskaitė ir Edmundas Kulikauskas simboliškai į dausas profesorę palydėjo dedikuodami jai nostalgiską ir emocionalią Giovanni Sollima „Violončelės, vibrato!“ interpretaciją su Nacionaliniu simfoniniu orkestru... Te atminimo žiedai nevysta.

RITA ALEKNAITĖ-BIELIAUSKIENĖ

Premjeros

„Girti“ Lietuvos nacionaliniame dramos teatre

Vasario 2–5 d. Lietuvos nacionaliniame dramos teatre (LNDT) įvyks dramos „Girti“ premjera, spektaklį režisuoja pats autorius – aktorius, režisierius ir dramaturgas Iwanas Wyrpajewas (g. 1974). Tai vienas inovatyviausių ir svarbiausių šiuolaikinės dramos kūrėjų Europoje. Gimęs Irkutske, jis jau dešimt metų gyvena Lenkijoje ir turi šios šalies pilietybę, dirba įvairiuose Europos teatruose. Wyrpajewo pjesės statomos visoje Europoje, taip pat ir Jungtinėse Amerikos Valstijose, jis yra pelnęs įvairių apdovanojimų už savo darbus teatre, o pastaruoju metu įsitvirtino ir šiuolaikiniame Europos kine. Pateikiame režisieriaus ir teatrologės Daivos Šabasevičienės pokalbio ištraukas.

Kuo pjesė „Girti“ svarbi jums, ką ja norite perteikti žiūrovui?

„Girti“ – dažniausiai statoma mano pjesė. Jos sceninis likimas

Iwanas Wyrpajewas

D. MATVEJEVO NUOTR.

labai sėkmingas. Net sunku suskaičiuoti, kiek kartų ir kur ji buvo pastatyta. Ji buvo vaidinama visuose pagrindiniuose nacionaliniuose dramos teatruose Europoje – nuo Švedijos iki Prancūzijos. Tai pjesė dideliame dramos teatrui. Visur ją režisavo kiti režisieriai, o aš – ne, nors visada norėjau tai padaryti. Pastatyti „Girtus“ – sudėtinga, bet įdomu vien dėl to, kad ši pjesė aktorinė. Čia svarbiausia – aktorių sudėtis. Kai vaidina daug aktorių, vieni būna labai stiprūs ir profesionalūs,

o kiti – mažiau, todėl visus keturiolika (tiek jų yra kūrinyje) paversti labai gerais – sunku. Yra spektaklių, kur gali būti stiprią režisieriaus ranką, o šiuo atveju – tai aktorinis teatras.

Lietuvos dramos teatrą pažįstu nuo studijų laikų. Tai vienas mėgstamiausių mano teatrų, susijusių su Eimunto Nekrošiaus, Jono Vaitkaus spektakliais. Lietuvos nacionaliniame dramos teatre – puiki aktorių trupė. Spektaklyje vaidina keturiolika aktorių, kai kurie iš jų – aukščiausios

klasės. Jeigu spektaklis nepavyks, aš nieko negalėsiu kaltinti, tik save. Todėl dabar, kai repetuoju, esu laimingas galėdamas su jais dirbti.

Pjesėje – keletas svarbių klausimų. Pirmiausia – socialinis. Kūrinyje adresuotas Europos gyventojams, pastaruoju metu apimtiems sumaišties ir depresijos, tiems, kurie prarado arba baigia prarasti tikėjimą aukštesnėmis vertybėmis, gyvenimo prasme, kurie nuleido rankas kovoje su pasaulio netobulumu. Kur atrasti dvasingumą Europos kontekste? Yra žmogaus teisės, tolerancija, demokratija, socialiniai institutai, bet kas yra dvasinė dalis? Žmonėms, susipažinusiems su sofizmu, šis spektaklis bus įdomesnis.

Iš kur kyla vaizdiniai rašant? Iš kur tokie ryškūs charakteriai? Ar tai iš gyvenimo, ar iš kūrybos ir fantazijos atkeliavej personažai?

Dalis mano profesijos – stebėti pasaulį. Stebiu visokius personažus: visus žmones, kuriuos matau aplinkui, jeigu jie charizmatiški, įdomūs, pasąmoningai deda į savo

kaip dramaturgo „taupyklę“. Kai kada net užsirašau. Pavyzdžiui, jei važiuoju traukiniu ir pastebiu kokį įdomesnį žmogų, apie jį užsirašau, nes gali kada nors prireikti. Porą kartų taip ir buvo – prisiminiau, kad galiu pasinaudoti savo užrašais.

Pjesės „Girti“ herojai – paprasti žmonės, gyvenantys su mumis. Tai europiečiai. Gyvenime yra išskirtinai dvasingų žmonių – kunigų, budistų vienuolių, joga užsiimančių žmonių ir panašiai, bet yra tokių, kurie tiesiog gyvena. Man ir įdomesni žmonės, kurie gyvena. Aš pats toks. Gyvenu paprastą gyvenimą: ne vienuolis, ne religinis žmogus... Kokia mano paprasto gyvenimo prasmė? Ir tai pats įdomiausias klausimas: ar galima gyventi, gyvenant įprastą gyvenimą, vaikstant į darbą ir atgal į namus, gyvenant ne vienuolyne, ne Himalajų kalnuose, o būtent gyvenime. Akivaizdu, kad taip, antraip – kaip apskritai gyventi? Dėl to man labai įdomu, kas sudaro socialinių herojų dvasingumą.

PAGAL LNDT INF.

Judita reikalauja Putino galvos!

Antonio Vivaldi opera „Juditos triumfas“ Kauno nacionaliniame dramos teatre

JŪRATĖ KATINAITĖ

Sausio 13-osios ir Rusijos karo Ukrainoje aukoms pagerbti Nacionalinis Kauno dramos teatras (NKDT) kartu su teatru „Utopia“ atgaivino 2014 m. Baroko operos teatro (dabar jau lyg ir nebeegzistuojančio?) sumanytą ir įkūnytą Antonio Vivaldi operą „Juditos triumfas“ anuometiniame vis dar operos teatro dvasią menančiame Lietuvos rusų dramos teatre (dabar Vilniaus senasis teatras). Spektaklį tąsyk režisuoti sutiko stilingomis ir įkvepiančiomis operų interpretacijomis garsėjęs režisierius Gintaras Varnas.

Atsimenu aną „Juditos triumfo“ premjerą – gaivią, skoningą, spalvingą, sykiu santūrią, įkūnytą tautpiomis, bet išradingomis sceninėmis ir muzikinėmis priemonėmis. Tik džiugią premjeros atmosferą (įvyko vienintelis spektaklis, jei gerai prisimenu) užtemdė „Putino galvos“ skandalas. Tai buvo Krymo okupacijos ir Rusijos įsiveržimo į Ukrainos prietryčių regionus metai, pirmasis susidūrimas su „rusų pasauliu“ nebe (vien) informaciniame kare. Tad Varnas sugretino Vivaldi operos fabulą: 1716 m. Korfu saloje apsuptus venecijiečius, kuriuos iš rytų (!) užpuolė turkai, – su ukrainiečiais, kuriuos irgi iš rytų užpuolė rusai.

Vivaldi libretistas Jacobi Cassetti venecijiečių drąsą alegoriškai perteikė bibliniu siužetu apie bebaimę Juditą, kuri suviliojusi ir nukirsdinusi asirų kariuomenės vadą Holoferną išgelbsti žydų tautą nuo pražūties. Varno asirai – rusai, kurie tankais ir pabūklais raizo okupuotos tautos žemę. Finale turėjusi išriedėti butaforinė Putino galva anuomet nepasirodė, mat spektaklio prodiuseris išsigando politinio patoso ir paskutinę minutę paslėpė galvą nuo režisieriaus. Taigi didžioji atomazga neįvyko, o režisierius vos nepatyrė infarkto, pirmąkart susidūręs per premjerą su sabotazu. Tad kai pernai Rusija pradėjo atvirą ir žiaurų karą prieš Ukrainą, matyt, ir gimė idėja ne tik atgaivinti „Juditos triumfą“, bet ir iki galo įvykdyti simbolinę egzekuciją diktatoriui. Šįkart kruvina Putino galva išriedėjo su vaizdo projekcijų pagalba. Entuziastinga publikos reakcija atitarė lyg ritualinis suokaltis su statytojais: kad tik padėtų!

Prabėgus daugiau nei aštuoneriems metams sunku prisiminti detales, tačiau, regis, pamatiniai spektaklio komponentai išliko. Visi personažai – Julijos Skuratos sukurtos popierinės lėlės be galvų, kurias nešioja ir už kurių slepiasi artistai. Lėlė – statiškas įvaizdis, tipažas, o galva – jau gyvo dainuojančio artisto, perteikiančio emocijas. Atsakius kūno kalbos, plastikos, dainininkams iškyla dar

sunkesnis uždavinys perteikti personažo reakcijas vien veido išraiška ir balsu. Šįkart lėlės „aprengtos“ lyg iš mūsų laikų garderobo, o Holoferno ir jo tarno Vagajaus tipažai atrodo lyg nužengę iš Kremliaus kabinetų. Anuometinės premjeros lėlių kostiumai, jei atmintis nemuoj, buvo labiau istorizuoti.

Kur kas ryškiau, efektingiau su tviska vaizdo projekcijos (autoriai Rimas Sakalauskas ir Karolis Žiūkas), kurios čia atlieka ir esminę vaizdinio pasakojimo funkciją. Žinia, restauruota ir išmaniai valdoma Kauno scena nepalyginamai patogesnė kompiuterinei grafikai nei senoji „rusdramio“, turbūt nemačiusi remonto nuo Pilsudskio laikų. Griaudėdant karingai Holoferno muzikai sukasi „rusų pasaulio“ karinis „pasididžiavimas“ – seno modelio tankai ir kiti žudymo įrankiai, o Juditos pasaulį perteikia taikūs, šviesūs vaizdiniai, kaip kad romios šešėlių teatro avelės, nuolankiai slenkančios paskui piemenį.

Juditos vaidmenį sukūrė vengrų kontraltas Dalma Krajnyák. Sodrus, paslankus dainininkės balsas, įvaldyta barokinė maniera leido laisvai improvizaciniu stiliumi atlikti *da capo* arijų paskutines dalis. Jos moteriška, subtili Judita ilgainiui įgauna ryžto ir jėgos. Renata Dubinskaitė, atliekanti Holoferno vaidmenį, vienintelė likusi iš pirmosios premjeros solistų ansamblio. Dainininkės stotas, prakilnus profilis podraug su jos išsiplėtusiu techninių vokalinį priemonių arsenalu įkūnijo valdingą, pavojingą, bet Juditos kerams neatsispiriantį Holoferną. Su statytojų pagalba dainininkė sumaniai atsiriboja nuo savo personažo jam virstant apgirtusiu Putinu.

Malonus atradimas – Juditos tarnaitės Abros vaidmens atlikėja Indrė Anankaitė. Jos krištolinis sopranas – tikras malonumas ausiai. Tikiuosi, šis vaidmuo jai praskins kelią ir į kitus senosios muzikos projektus. Holoferno tarno Vagajaus vaidmens

Dalma Krajnyák ir Indrė Anankaitė operoje „Juditos triumfas“

D. STANKEVIČIAUS NUOTRAUKOS

atlikėja Lina Dambrauskaitė – jauna, bet jau tarptautinę patirtį kaupianti dainininkė. Puikus vokalas ir vaidyba! Mažiausias apimtimi vaidmuo – Jomantės Šležaitės šventikas Ozijas, tačiau dainininkė suteikė monumentalumo antrąją dalį įreminančiose arijose.

Šis pastatymas iš kitų tarptautinėse scenose matomų išsiskiria mergaičių, o ne suaugusiųjų mišriu choru, ir tai yra istoriškai motyvuota. Vivaldi dirbo mokytoju Venecijos našlaičių (mergaičių) prieglaudoje ir daugumos jo tiek instrumentinių kūrinių, tiek operų atlikėjos buvo jo mokinės. Tad Vilniaus chorinio dainavimo mokyklos choras „Liepatės“ savo gražiai išlygintų balselių visuma subtiliai rekonstravo šį istorinį faktą.

Muzikinę spektaklio sritį valdė Juozas Mantas Jauniškis, dirigavęs ir per 2014-ųjų premjerą. Girdėjome laisvą, neįveržtą muzikavimą, logiškus tempų pasirinkimus. Pastatymui pakviestas griežti Lietuvos kamerinis orkestras, prieš kelerius metus išleidęs Vivadi koncertų

Dalma Krajnyák ir Renata Dubinskaitė operoje „Juditos triumfas“

smuikui plokštelę, turėjo progą atgaivinti Vivaldi stilių, kuris, saivai suprantama, skamba kiek kitaip, kai grojama ne autentiškais XVIII a. instrumentais ar jų kopijomis. Tačiau tai šįsyk išėjo į gera, nes garsesnis šiuolaikinių instrumentų skambesys „pramušė“ muzikos atlikimui nepritaikytą duslią NKDT salės akustiką. Į ausį ypač įkrito techniškai improvizacinio pobūdžio smuiko soliniai epizodai. Svarsčiau,

ar čia orkestro koncertmeisteris Džeraldas Bidva šitaip „džiazuoja“, ar koks barokinio griežimo meistras pakviestas.

Apie soluojančius kuklioje spektaklio programėlėje – nė žodžio. Nei kas skambina klavesinu, nei kas pučia obojų... Baroko operų partitūrose daug solinių epizodų, dainininką lydinčių instrumentų partijų, jų reikšmė bendram skambesui ne menkesnė nei solistų. Tad įprastai soluojančių instrumentų atlikėjai surašomi operos programėlėje. Kaip žinome, Lietuvos kamerinio orkestro sudėtyje pučiamųjų instrumentų nėra. Tai kas tie bevardžiai muzikantai? Teko pasiklausinėti savarankiškai. Tegu jų vardai lieka paminėti ne tik projekto sąmatoje ir ataskaitoje. Pasirodo, išties „džiazavo“ Džeraldas Bidva, klarnetu grojo Rimvydas Savickas, obojumi – Tadas Girčys, liutnia skambino Saulius S. Lipčius, vargonėliais – Vaiva Storastienė.

Spektaklis gyvybingas, estetiškas ir politiškai stipriai angažuotas. Sykiu tai originalus, neįprastas, bet labai paveikus Sausio 13-osios ir Rusijos agresijos prieš Ukrainą aukų įprasminimas.

Dalma Krajnyák ir Renata Dubinskaitė operoje „Juditos triumfas“

Ilgos istorijos pusiaukelė

Pirmasis ciklo koncertas, skirtas Nacionalinės filharmonijos vargonų 60-mečiui

EGLĖ ŠEDUIKYTĖ-KORIENĖ

2023 m. sausio 19 d. įvyko pirmasis ciklo „Skamba filharmonijos vargonai“ koncertas, skirtas šių vargonų 60 metų gyvimui paminėti. Ne tik jų pastatymo Nacionalinėje filharmonijoje istorija, bet ir visi tą vakarą groti kūriniai atgręžia mus į kelio pradžią ir į vargonų legenda tapusį profesorių Leopoldą Digrį, kuris ir pasuko Lietuvos vargonų istoriją keliu, atvedusiu iki šiandienos.

Pirmajame ciklo koncerte skambėję opusai – tarsi paties lietuviškojo vargonų korifėjaus šlifuoti brangakmeniai, žymintys ryškius jo koncertinės karjeros ir sukurtos vargonų epochos sušvytėjimus: Juliaus Juzeliūno Koncertas vargonams, smuikui ir styginių orkestrui (1963) simbolizuoja daugybę maestro įkvėptų ir jam dedikuotų lietuvių kompozitorių kūrinių; Fausto Latėno „Švytėjimas“ (1993) – vienas iš daugelio profesoriaus inicijuotų užsakomųjų kūrinių M.K. Čiurlionio tarptautiniam pianistų ir vargonininkų konkursui; Franciso Poulenco Koncertas vargonams, styginiams ir timpanams (1938) – paties vargonininko itin mėgtas ir nepaprasta jo energija „įkrautas“, visuomet laukiamas koncertinis įvykis.

Profesorius puikiai prisimena menkiausias filharmonijos vargonų pastatymo detales, kaip ir jų radimąsi lydėjusią istoriją apie suimtus tuometinio Vilniaus dailės instituto (dabartinės Vilniaus dailės akademijos) studentus, nuėjusius tuomet per Vėlines pagerbti mirusiųjų. Sovietmetis buvo itin nepalankus laikas vargonams statyti ir vargonininko specialybei rasti Lietuvoje, tačiau paradoksalu, kad profesorius Digrys būtent šiuo metu ėmėsi kurti koncertinę vargonų mokyklą.

Maestro pasakoja, kad ir tuomet kai kuriose institucijose buvo nerąšytų taisyklių, o filharmonijoje galiojo tyli, bet aiški nuostata, tarsi kokie „10 Dievo įsakymų“, vienas kurių bylojo, jog „apgauti lietuvių yra nuodėmė, o Maskvą – geras

darbas“. Taigi toks geras darbas buvo atliktas užsakant ir didžiulius filharmonijos vargonus. Digrio sumanumas lėmė, kad vietoj vieno buvo įsigyti dveji – greta didžiųjų dar ir mažasis Schuke's portatyvas (1961). Jais koncertuodamas su žinomais to meto dainininkais, profesorius spėjo apkeliauti visą Lietuvą, skatindamas susidomėjimą profesionaliąja vargonų muzika.

Na, o filharmonijos vargonų atidarymo koncerte, nuaidėjusiame 1963-ųjų lapkričio mėnesį, vargonavo Wolfgangas Schetelichas iš Leipcigo. Taip nuo 1963 m. lapkričio 4 d. pastatytų pirmųjų koncertinių vokiečių firmos „Alexander Schuke Orgelbau“ iš Potsdamo neobarokinio stiliaus trijų manualų ir pedalų, 52 registrų vargonų Lietuvos nacionalinėje filharmonijoje koncertinis vargonininkų gyvenimas įgijo vis didesnę pagreitį: 1965 m. vykęs M.K. Čiurlionio pianistų konkursas 1968-aisiais tapo ir vargonininkų, tais pačiais (1968) metais surengtas pirmasis Vilniaus tarptautinis vargonų muzikos festivalis. 1965 m. pozityvą pastačius tuometinės Paviekslų galerijos – dabartinės Vilniaus šv. Stanislovo ir šv. Vladislavo arkikatedros bazilikos – šv. Kazimiero koplyčioje, prasidėjo derybos dėl Katedros didžiųjų vargonų restauravimo. Taip 1969 m. Digrio iniciatyva buvo pastatydinti dar vieni Schuke's vargonai tuometinėje Paviekslų galerijoje, kur nuolat vyko vargonų muzikos koncertai.

Aktyvus koncertinis vargonų gyvenimas Lietuvoje inspiravo daugelio to meto lietuvių kompozitorių

Džeraldas Bidva, Karolina Juodelytė, Adrija Čepaitė, Lietuvos kamerinis orkestras

E. ŠEDUIKYTĖS NUOTRAUKOS

kūrinius vargonams, kurių vienas ankstyviausių – Juliaus Juzeliūno Koncertas vargonams, smuikui ir styginių orkestrui – atliekamas vargonininkės Karolinos Juodelytės skambėjo ir šiame koncerte bei padarė stipriausią įspūdį. Karolina idealiai pasirinkta ir subalansuota registruote per visą kūrinių išlaikę garso, tembro ir dinaminį balansą su subtiliai muzikuojančiu smuikininku Džeraldu Bidva ir dirigentės Adrijos Čepaitės meistriškai valdomu orkestru. Vienu kvėpavimu solistų ir orkestro atliktas šis retai skambantis Juzeliūno šedevras leido pajusti kompozitoriaus vargonišką patirtį bei puikų šio instrumento išmanymą.

Antroje koncerto dalyje vietoj planuotos Valentino Silvestrovo „Tylios muzikos“, orkestro

atlikėjams nespėjus gauti natų, skambėjo dar vienas Fausto Latėno kūrinys orkestrui „Bolero“. Tai kompozitoriaus bičiulio ir bendražygio, Lietuvos kamerinio orkestro altininko Tomo Petrikio padaryta orkestruotė iš paprastutės Latėno muzikos teatrui demonstracinės versijos. Šio kūrinio, perdirbto orkestrui, kompozitorius, deja, jau ne išgirdo, tačiau spėjo pamatyti partitūrą, išsakyti savo pastabas. Dėl jų, pasak kūrinio bendraautorio Petrikio, atsirado dar ir įžanga, kuri yra tarsi kūrinio nuojauta ar sapnas.

Koncertą užbaigė vargonininkė Renata Marcinkutė-Lesieur, atlikdama populiarųjį koncertinio vargonų repertuaro kūrinių – Franciso Poulenco Koncertą vargonams, styginiams ir timpanams g-moll, kuris kiekvienam lietuviui vargonininkui ar besidominčiam vargonų muzika Lietuvoje asocijuojasi su mūsų metru Leopoldu Digriu ir, žinoma, jo ugninga šio kūrinio interpretacija.

Šį koncertą, užsakytą tuometėje Paryžiaus aukštuomenėje žinomos princesės Edmond de Polignac (arba Winnaretos Singer), garsėjusios meile muzikai, kompozitorius rašė 1934–1938 m., patirdamas itin stiprius išgyvenimus. 1936 m. per automobilio avariją žuvus artimam bičiuliui kompozitoriui Pier-erui Ferroudui, Poulencas patyrė

stiprų sukrėtimą ir paprašė draugų, kad jį nuvežtų prie Prancūzijos pietvakariuose, Rokamadūro vietovėje, stebuklais garsėjančios Juodosios Madonos. Ten jis pamažu atgavo tikėjimą, pusiausvyrą bei ramybę ir grįžęs užbaigė koncertą, greta kurio sukūrė dar ir „Juodosios Marijos Litaniją“ („Litanies à la Vierge noire“).

Prieš imdamasis rašyti savo pirmąjį opusą vargonams, Poulencas nuodugniai studijavo Bacho ir Buxtehude's kūrinius, mokėsi iš jų. Monumentalų, ankstyvojo baroko meistrams būdingo *stylus fantasticus* vienos dalies neobarokinį Poulenco koncertą dalijančios tempo nuorodos tarsi pasakoja apie kompozitoriaus patirtas prieštaringas būsenas, nesvetimas ir dažnam mūsų, todėl savas ir lengvai atpažįstamas.

Šio kūrinio atlikimas – tarsi reveransas netrukus savo 90 metų sukaktį švėšiančiam Lietuvos vargonų guru Leopoldui Digriui, atvykusiam ir dalyvavusiam pirmajame ciklo, skirto filharmonijos vargonams, koncerte, į kurį, kaip ir anksčiau jo organizuotuose koncertuose, susirinko pilnutėlė filharmonijos salė. Tikėtina, jog ir kituose šio ciklo koncertuose noriai lankysis Lietuvos vargonininkai ir visi besidomintys vargonų menu.

Renata Marcinkutė-Lesieur, Adrija Čepaitė, Lietuvos kamerinis orkestras

Anonsai

Charkivo baletas vėl kelias po Lietuvą

Sausio 27–vasario 12 d. į Lietuvą su pasirodymais grįžta Charkivo nacionalinio akademinio operos ir baletto teatro Baletto trupė. Ukrainos artistai Lietuvos miestuose rodydu skirtingus vaidinimus: įspūdingiausias klasikinių ir modernių baletų scenas pristatanti „Baletto Gala“ koncertą bei nuotaikingą spektaklį visai šeimai „Snieguolė ir

septyni nykštukai“ garsiosios brolių Grimmų pasakos motyvais.

Pernai pavasarį Lietuvos nacionalinio operos ir baletto teatro organizuotos pirmosios Charkivo operos ir baletto teatro gastrolės padėjo profesionaliems ukrainiečių dainininkams, šokėjams, muzikantams ir jų šeimoms ištrukti iš apšaudomo miesto. Lietuvoje jie turėjo galimybę saugiai repetuoti ir rengti pasirodymus, kuriuos įvertino ir pamėgo lietuvių publika.

Šįkart į mūsų šalį sugrįžta tik Charkivo teatro Baletto trupė. Keliaudama po visą Lietuvą, ji rodydu skirtingus vaidinimus: „Baletto Gala“ koncertą bei spektaklį visai šeimai „Snieguolė ir

septyni nykštukai“ garsiosios brolių Grimmų pasakos motyvais. Perna pavasarį Lietuvos nacionalinio operos ir baletto teatro organizuotos pirmosios Charkivo operos ir baletto teatro gastrolės padėjo profesionaliems ukrainiečių dainininkams, šokėjams, muzikantams ir jų šeimoms ištrukti iš apšaudomo miesto. Lietuvoje jie turėjo galimybę saugiai repetuoti ir rengti pasirodymus, kuriuos įvertino ir pamėgo lietuvių publika.

Šįkart į mūsų šalį sugrįžta tik Charkivo teatro Baletto trupė. Keliaudama po visą Lietuvą, ji rodydu skirtingus vaidinimus: „Baletto Gala“ koncertą bei spektaklį visai šeimai „Snieguolė ir septyni nykštukai“. „Baletto Gala“ koncertas sausio 27 d. 18 val. rodomas Mažeikių kultūros centre, vasario 2 d. 18 val. – Tauragės kultūros centre, vasario 3 d. 18 val. – Plungės kultūros centre, vasario 4 d. 18 val. – Palangos koncertų salėje, vasario 7 d. 18 val. – Molėtų kultūros centre, vasario 8 d. 18 val. – Šiaulių kultūros centre.

„Don Kichotas“, „Korsaras“, „Graikas Zorba“ – šiuos ir kitus nemirtingus repertuaro šedevrus

galėsite išvysti „Baletto Gala“ koncerte. Žiūrovai išvys ir choreografinį etiudą pagal daugelyje ukrainietišku koncertų skambančią Myroslavo Skoryko „Melodiją“.

Ukrainiečių artistų rodomą baletą visai šeimai „Snieguolė ir septyni nykštukai“ sausio 28 d. 17 val. stebės Joniškio kultūros centro, vasario 1 d. 18.30 val. – Klaipėdos Žvejų rūmų, vasario 5 d. 16 val. – Panevėžio bendruomenių rūmų, vasario 9 d. 18 val. – Alytaus kultūros centro, vasario 10 d. 18 val. – Utenos kultūros centro, vasario 11 d. 17 val. – Šakių kultūros centro, vasario 12 d.

17 val. – Ukmergės kultūros centro žiūrovai.

Puikiai brolių Grimmų pasakos siužetą perteikiančiai lenkų kompozitoriaus Bogdano Pawlowskio muzikai (spektaklyje skambėsiančiai iš fonogramos), spalvingiems kostiumams ir išraiškingai Ukrainos artistų vaidybai neliks abejingi net patys mažiausi žiūrovai. Juk baletas – tai širdimi suvokiama šokio kalba, kuriai visame pasaulyje nereikia nei žodžių, nei vertimo!

LNOBT INF.

Be provokacijos teatras negalėtų egzistuoti

Pokalbis su aktoriumi Valerijumi Kazlausku

IGNAS ZALIECKAS

Aktorius Valerijus Kazlauskas sukūrė vaidmenis tokiuose spektakliuose kaip „Gyvuliai“ (rež. Goda Simonaitytė, Meno ir mokslo laboratorija, 2022), „Ad infinitum“ (rež. Greta Gudelytė, „Apeirono“ teatras, 2020), „Mūsiškiai“ (rež. Artūras Areima, Panevėžio Juozo Miltinio dramos teatras, 2019), „Virimo temperatūra 5425“ (rež. Areima, Artūro Areimos teatras (AAT), 2017), „Honey, I'm Home!“ (rež. Adas Burkšaitis, „Menų spaustuvės“ programa „Atvira erdvė“, 2017), „Antikristas“ (rež. Areima, AAT, 2017), „Fjorenca“ (rež. Jonas Vaitkus, Nacionalinis Kauno dramos teatras (NKDT), 2016), „Mechaninė širdis“ (rež. Areima, NKDT, 2015), „Nevykėlis“ (rež. Areima, AAT, 2015) ir kt.

Kokį poveikį jūsų, kaip aktoriaus, teatro suvokimui padarė Artūro Areimos teatro koncepcija? Kaip kito jūsų požiūris dirbant su šiuo režisieriumi?

Artūras Areima buvo mano dėstytojas. Kelionė kartu su juo prasidėjo antrame kurse ir tęsėsi ne vienus metus, kol prisijungiau prie jo teatro. Didžiąją savo kūrybinio kelio dalį esu nukeliavęs kartu su šiuo režisieriumi. Jo teatro koncepcija, mano manymu, yra dvejopa – suteikusi tiek teigiamų, tiek neigiamų patirčių. Tik baigus mokyklą ir pradėjus studijas, labai lengva susižavėti žmonėmis ir naujomis jų siūlomomis idėjomis. Tuo metu per daug negalvoji, tik pasineri į darbus, naujas patirtis ir keliauji pasroviui kartu su viskuo, kas yra siūloma. Vis dėlto eidamas kartu ilgesnį laiką supranti, kad tai vieno konkretaus žmogaus idėjos, jo požiūris į tam tikrus aspektus.

Valerijus Kazlauskas spektaklyje „Mūsiškiai“

A. GUDO NUOTR.

Taip pradeda formuotis asmeninė nuomonė, požiūris, suvokimas. Bėgant laikui, nuomonės nebesutampa. Tai visiškai normalu. Per visą darbo kartą laikotarpį būta pykčių, dramų, bet ir labai smagių akimirkų, daug kūrybos, laisvės, pasisėdėjimų. Artūro Areimos teatre kartu išgyvenome tikrai daug.

Ilgą laiką dirbti su vienu žmogumi man sudėtinga. Šis vidinis procesas panašus į gydomųjų akmenukų veikimą. Kurį laiką jie padeda, bet poveikiui praėjus, kai visa energija išsamiama, tampa neveiksmingi. Tuomet akmenukus reikia iš naujo įkrauti, nuplauti, pasmilkinti, kad jie įgautų reikiamos energijos. Manau, kad kelionė su Areima sustojo, kai vienas iš kito pasiėmė viską, ką galėjome, ir išsikrovėme. Per visus darbo metus kartu šis žmogus padarė didžiausią įtaką dabartiniam mano teatro skoniui.

Ar kuriant personažą jums svarbi provokacija? Ar bandote mesti veikėjui iššūkį, ieškoti jo ribų?

Visų pirma, personažo kūrimas yra atsakomybė ir didžiulio iššūkio priėmimas, kiekvieną kartą keliantis konkrečias problemas, kurias reikia išspręsti.

Jei kalbėtume apie provokaciją, ji yra glaudžiai susijusi su teatru. Be provokacijos teatras negalėtų egzistuoti – per visą kūrybinį procesą mes provokuojame save, bandome savo viduje dirbtinai sukelti kokią nors reakciją, kuria pirmiausia patikėtume patys, po to režisierius, kolegos, visa kūrybinė komanda, o galiausiai ir žiūrovai, ateinantys pamatyti galutinio rezultato.

Jūsų kuriami personažai dažnai yra visuomenės paribiuose ar už ribų. Kuo tokie marginalai jums įdomūs? Gal šandienos kontekste juose galima išžvelgti naujo ar užmiršto žmogiškumo užuominų?

Tikriausiai gauti tokio tipo vaidmenis – mano likimas. Dažniausiai jų nesirenku, juos parenka režisierius. Jei galėčiau, nežinau, ar kas kartą imčiausi kurti ribinius personažus. Vis dėlto su jais tikrai smagu ir įdomu dirbti, nes tai visišką mano priešingybę. Kita vertus, taip pat malonu vaidinti ir ką nors paprasto, nebalansuojančio ties riba. Apskritai džiaugiuosi vaidmenimis, nes man tai didelis išbandymas.

Stengiuosi nesišvalgyti į jau sukurtus personažus. Kai kuriuos tikrai

gera prisiminti, bet malonu juos paleisti ir suteikti galimybę jiems gyventi savo gyvenimą teatre. Kiekviename iš jų galima išžvelgti daugybę įvairių žmogiškumo užuominų. Nenoriu teigti, kad jos užmirštos, nes klausimas „Kas yra žmogiškumas?“ labai platus. Nemanau, kad galėčiau trumpai į jį atsakyti peržvelgdamas savo buvusius personažus.

Pakalbėkime apie naujausią jūsų vaidmenį spektaklyje „Gyvuliai“. Koks buvo jo kūrybinis procesas? Kiek čia pasireiškė provokacija ir ribų tikrinimas?

Šis procesas buvo vienas smagiausių. Labai džiaugiuosi komanda. Be to, nė su vienu kūrybinės komandos nariu nebuvau dirbęs iki šiol. Vienas kitą pažinojome, bet niekada neteko kartu dirbti – tai buvo smagi, dar artimesnė pažintis. Gražus ir šiltas procesas buvo inspiruotas ir fakto, kad kūrėme spektaklį paaugliams ir patiems reikėjo dar kartą prisiminti mokyklą, savo paauglystę, nusikelti laiku atgal ir pabūti vaikais.

Stipriausiai ribas tikrinau aš pats, taip pastūmėdamas ir kolegas. Režisierė suteikė daugiau laisvės, negu atrodė, kad man reikia. Mano kuriamas personažas yra sąlyginai lankstus, suteikiantis nemažai vietos improvizacijai. Visada stengiuosi sugalvoti dalį naujo teksto ar paprasčiausiai spektaklio metu iškrešti tai, ko kolegos mažiausiai tikisi.

Kuo šiame procese buvo svarbus laiko / laikotarpio suvokimas?

Kiekvienas kūrybinės komandos narys labai skirtingas. Buvo įdomu išgirsti visų prisiminimus, istorijas iš mokyklos, paauglystės laikotarpio. Be to, esame panašaus amžiaus, todėl išgyventi kontekstai panašūs.

Kūrybiniam procesui tai suteikė lengvumo ir tapo svarbiu elementu.

Kuo, jūsų nuomone, svarbus teatras paaugliams? Gal prisimenate asmenines patirtis?

Visą laiką, kiek dirbu teatre, susiduriu su faktu, kad teatras paaugliams miršta. Vis dėlto ši auditorija yra problemiškesnė, o spektaklių jai sukuriami mažai. Dažniausiai tokio tipo darbai patiems paaugliams atrodo per daug lėkšti. Juos bandoma papirkti pasitelkiant multimedijas, o šių dienų kontekste jiems tai nuobodu. Šiuos vaizdus jie kiekvieną dieną mato telefonuose, kompiuterių ekranuose. Informacijos sraute teatras negali šios auditorijos pasivyti.

Kai buvau paauglys, kartu su klase eidavome žiūrėti mokyklinę programą atitinkančius spektaklius. Stebėdavome senove persmelktą teatrą, o tai išprovokavo mintį, kad „gyvenime čia daugiau neisiu“. Vis dėlto mano paauglystės metais dar nebuvo tokios plačios prieigos prie šiuolaikinio informacijos šukšlyno, palyginti su tuo, ką paaugliai turi dabar. Nepaisant to, mokyklinės programos spektakliai buvo baisiausia, kas gali nutikti jaunam žmogui. Atrodo, kad ir dabar nedaug kas pasikeitė. Mokykliniai spektakliai vis dar egzistuoja, jie palaidoja jauno žmogaus tikėjimą teatru, o alternatyvų, kuo pakeisti šiuos spektaklius, kol kas nėra daug.

Žvelgiant į ateitį, kokios temos jus lydi?

Toli į ateitį nesišvalgau. Stengiuosi gyventi šia diena ir manęs nekankina gilios, sudėtingos temos. Šiuo metu dažniausiai susiduriu su paprastomis kasdienybės realijomis.

Dėkoju už pokalbį.

Kas labiausiai pakeri?

Baletas vaikams „Užburtos akys“

AGNĖ ZĖRINGYTĖ

Gruodžio 17 d. ir taip gausų Lietuvos nacionalinio operos ir baleto teatro repertuarą vaikams papildė choreografės Editos Stundytės baletas „Užburtos akys“, prisidedantis prie kitų nedidelio formato vaikiškų spektaklių. Šiame kūrinyje pakeri ne akys, o scenos šone nedidelio orkestro atliekama Wolfgango Amadeus Mozarto muzika. Į ją norisi pasinerti visu kūnu ir jauslėmis – muzika užliūliuoja ir mažuosius, ir suaugusius žiūrovus, tačiau tik tuo neapsiribojama. Spektaklio siužetas paremtas Ernsto Theodoro Amadeus Hoffmanno pasakos „Smėlio žmogus“ ir baleto „Kopelija“ motyvais.

Hoffmanno vardas neatsiejamas nuo baleto – pagal jo kūrinį „Spragtukas ir pelių karalius“ pastatytas vienas žinomiausių ir nuo žiemos švenčių neatskiriamas „Spragtukas“. Šio autoriaus istorijos įkvepia kitus kūrėjus jas interpretuoti, todėl skirtingais pavidalais scenoje atgyja iki šiol. Tai liudija ir „Užburtos akys“.

Šįkart siekta Hoffmanno istoriją sušiuolaikinti pasitelkiant roboto ir žmogaus priešpriešą, kovą tarp dirbtinio ir žmogiško intelekto. Galiausiai laimi, žinoma, žmogus ir žmogiška draugystė. Vis dėlto kyla esminis klausimas: kodėl vis dar plėtojamas naratyvas, kad žmogus ir technologijos negali draugauti? Kodėl į modernybę žiūrima su įtarimu ir priešišku? Šiuolaikinis vaikas, kaip ir

suaugęs žmogus, po pandemijos laikotarpio puikiai suvokia, kad technologijos nėra mūsų priešai, jos nesikėsina į žmogišką draugystę, o kaip tik padeda ją sutvirtinti. Spektaklyje į šį aspektą nebuvo atsižvelgta ir apsiribota žinomo konflikto technologijos vs žmonija kūrimu.

Išpūdingas šio baleto vizualinis apipavidalinimas: šviesų dailininkų Levo Kleino bei Andriaus Ringevičiaus ir vaizdo projekcijų autoriaus Mariaus Vilčinsko sukurtos detalės pagyvino Indrės Pačėsaitės miestą vaizduojančią scenografiją ir padarė ją suprantamą bei įdomią spektaklio auditorijai – vaikams. Vizualiąją dinamiką sustiprino ir papildė elektroniniai kompozitorės Agnės Matulevičiūtės intarpai.

Darija Seliukaitė ir Joao Jezleris balete „Užburtos akys“

M. ALEKSO NUOTR.

Pagrindinius vaidmenis atliko LNOBT trupės naujokai: Natanelį sukūrė Joao Jezleris, mergaitę Klarą – Darija Seliukaitė, o lėlę Olimpiją – Briese Phelan-Boyd. Choreografiją šokėjai atliko graškiai ir švelniai, kaip ir reikalauja pati istorija, o Phelan-Boyd savo vaidmeniu sujungė emociją, absurda, humorą ir graciją.

Kad ir kokie užburiantys būtų soliniai ir duetiniai šokiai, vis dėlto spektakliui pritrūko dinamikos, o

kai kurios detalės perteikiamos per daug tiesmukai. Nors afiša skelbia, kad spektaklis skirtas 7–12 metų vaikams, auditorijos pasirinkimas kelia abejonių. Nepaisant efektingų projekcijų ir neįprastų garsų, spektaklis iki galo neišlaiko žiūrovų dėmesio ir prailgsta.

Baletas vaikams „Užburtos akys“ – tarsi besikeičiančių spalvų lydimas sapnas, leidžiantis pakilti virš tikrovės ir susiliesti su gerai žinoma, bet vis nauju pavidalu atgimstančia muzika.

Meninės išmonės triumfas

Gintaro Varno „Juditos triumfas“

DAIVA ŠABASEVIČIENĖ

Sausio 13, 14 ir 15 d. Nacionalinis Kauno dramos teatras kartu su teatru „Utopia“ pristatė Antonio Vivaldi oratoriją „Juditos triumfas“, kurios pirmoji premjera įvyko dar 2014 m. lapkričio 26 d. Vilniaus senajame teatre (tuomet Lietuvos rusų dramos teatras). Po tais pačiais metais kovo mėnesį įvykdotos Krymo okupacijos vienintelis Gintaras Varnas meniniu kūrinio reflektavo akivaizdžią Putino Rusijos invaziją į svetimas žemes. Tą kart dar atviriau nei šiandien turėjo išriedėti Putino galva, tik ji liko užrakinta grimo kambaryje, užkišus spyną degtukais. Žiniasklaida ir autorių teisių saugotojai švelniai aprašė šį nejuokingą detektyvą, nors įtampa buvo didelė. Niekas nesivargino išsiaiškinti iki galo, išvados liko abstrakčios, pinigai – išmesti į orą, nes kūrinys parodytas tik kartą. Niekam nerūpėjo šį meninį įspėjimą priimti kaip būtinybę kūrini rodyti kuo dažniau, kaip tam tikrą priešnuodį tuomet būsimam, o dabar vykstančiam žiauriam karui.

Lietuvoje geriausią akustiką turinčiame Senajame teatre „Juditos triumfas“ tapo muzikos ir teatro triumfu. Ilgai ausyse skambėjęs muzikinis kūrinys iš pažiūros yra elegantiška ir rami biblinė alegorija. Bet Varnas įkaitino atmosferą, kuri vėliau vis atgimdavo per koncertinį atlikimą. (Koncertinį oratorijos variantą solistės ir „Liepaičių“ choras, vadovaujamas Jolitos Vaitkevičienės, atliko Lietuvos nacionalinėje filharmonijoje 2015 m. rugsėjo 11 d.)

Antras Gintaro Varno bandymas reflektuoti ir keisti tikrovę įvyko 2018 m. sausį, kai režisierius ne forumuose, ne diskusijose, o savo menine programa pasiūlė Lietuvos rusų dramos teatro reformą. Tuomet režisierius kandidatavo į šio teatro vadovo pareigas, savo programoje bekompromisiškai pasisakydamas apie būtinybę keisti ne tik teatro pavadinimą, bet ir jo struktūrą. Buvusiame Pohuliankos teatre jis ketino įsteigti naują teatrą, kuriame tilptų Vilniaus (kartu, aišku, ir Lietuvos) tautinės mažumos, šalia jų – ir lietuviai. Programa buvo unikali, ne utopinė, pareikalavusi didžiulio darbo, žinių, intelekto, tačiau tuometė Kultūros ministerijos valdžia ir tuomečiai komisijos nariai ją atmetė, režisieriaus prašydami sušvelninti savo nuostatas. „O jeigu Rusija įsižeis? O jeigu Kremlius supyks? Neduokdie, neerzinim liūto. Geriau tegu būna, kaip yra“, – tada sakė Varnas. Anot režisieriaus, „panašiai buvo ir 1938, 1940 metais, kai Lietuvos Respublikos vyriausybė šalį tiesiog „padovanojo“ sovietams. Be jokių protestų, be vieno pasipriešinimo šūvio, be diplomatinų notų ir t.t. Tyliai su

viskuo sutiko, nenorėdama pyktis su galingu kaimynu.“

Antrą kartą Varnui teko pasitraukti nuo gražiais kostiumais vilkinčių valdininkų, nesuprantantiems nebuvo prasmės įrodinėti, ir antrąkart paskelbtame konkurse režisierius jau nedalyvavo. „Tas prakeiktas lietuviškas nuolankumas“ ministerijoje laimėjo, tad nieko nuostabaus, kad agresyvioji jo forma atsivijo mus tik šiandien. Putino galva atriedėjo tiesiai į mūsų sąmonę, į visų mūsų gyvenimus. Tie, kurie po Krymo aneksijos į Lietuvą toliau importavo „geruosius rusus“, šiandien deklaratyviai bando jų atsisakyti. Varnui nieko deklaruoti nereikia, nes jis niekada nebuvo jų užsisakęs. Tokia yra atvira šio menininko pozicija, kurią galima stebėti visą jo kūrybinį gyvenimą – kelis dešimtmečius. Matydamas didžiules dramaturgijos spragas, spektakliams jis rinkosi Lietuvoje dar nestatytus, o dažnai ir neverstus kūrinius. Režisieriui rūpėjo išjudinti patogiai užakusią lietuvišką sąmonę, kai šimtąjį kartą pasirenkama tai, kas jau mintinai išmokta. Interpretuoti gerai žinamus kūrinius gali itin laisvai, nes fabula gerai atpažįstama.

Šiame kontekste būtina priminti ir tais pačiais 2014 metais įkurtą interneto svetainę *dramustalčius.lt*, kurioje yra beveik visos į lietuvių kalbą išverstos klasikinės pjesės. Kiekvienais metais šis stalčius vis papildomas naujais vertimais. Sumanymo autorius ir pagrindinis idėjų generatorius – Gintaras Varnas. Tad nieko nuostabaus, kad įžengęs ir į muzikinius vandenis jis elgiasi taip pat. „Juditos triumfas“ – tikslus pasirinkimas ne tik lavinant žiūrovų skonį, bet ir sutvirtinant karingai nusiteikusių tautiečių nuostatas. Daugiau nei prieš aštuonerius metus gimęs sumanymas tik šiandien išskleidė savo sparnus.

Šįkart į Kauną suplūdo žiūrovai iš visos Lietuvos ir aplodismentais palydėjo raudonai apšviestą kartoninę Putino galvą, tik tas nervas jau kitoks, jau ne toks, koks buvo 2014 metais. Anąkart dar būta tikėjimo sveiko proto pergale, o šiandien mūsų mintys jau ten, Dnipro. Važiuojant į Kauną per žinias skaičiuojamos naujos Putino aukos, žuvę vaikai, po griuvėsiais dešimtimis dingę taikūs gyventojai. Mes į savo putinus veidų neatsukam, mes džiaugiamės antrąja šio kūrinio premjera, net nenorėdami suvokti, kad tuose pačiuose teatruose nemaža putinistų: vienur – tai aktoriai, kitur – aktorių tėvai, o geriausiu atveju – valytojai, su kuriais geriau šios temos neliesti.

Šiandien žiniasklaidai buvo įdomus tik vienas oratorijos aspektas – ar išvysime Putino galvą? Išvydome šį pabaisą ir gulintį, ir geriantį, ir kraujo čiurkšlēm nudažytą. Taip,

Scena iš spektaklio „Juditos triumfas“

D. STANKEVIČIAUS NUOTR.

jo *morda* buvo didelė, kartoninė, sekanti paskui visų laikų didžiausius pamišėlius ir tironus – Neroną, Mussolini, Sadamą Huseiną, Staliną, Leniną, Hitlerį, Lukašenką ir daugelį kitų. Nors režisierius Varnas šiandien jau nebesistebi, nes yra savaip nukenksmintas jį supusios aplinkos, jambelieka tiesiog ramiai papasakoti istoriją, grojant gražiai Vivaldi muzikai. Įtampą kelia tai, kas įmanoma tik gerame kūrinyje, – nuojautos, asociacijos, kurias bandai užčiuopti kartu su kūrėjais.

„Juditos triumfas“ šiandien – vienintelis pavyzdys, kai nesant didesnės reklamos, tik pagrindiinei informacijai spaudoje, kūrinys sulaukė tikro ažiotažo. Tai puikiai iliustruoja išpūstos reklamos beveidiškumą ir nereikalingumą. Ar ne laikas aukštąją kultūrą palikti žiūrovų saviugdos procesui, kai kiekvienas atskirai turi sąlygas įsigilinti į naujojo kūrinio aplinkybes ir savarankiškai nuspręsti dėl pasirinkimo? Peilis, kurį Varnui į nugarą įsmeigė ne tik pirmojo rodymo kolegos, bet vėliau ir valdininkai, šiandien virto realybe: oratorijoje vietoj biblinės galvos nukertama Putino lėlės galva.

„Juditos triumfo“ libretą parašė Iacopo Cassetti, jį įkvėpė Juditos knyga iš Senojo Testamento, kurioje pasakojama apie Babilono karaliaus atsiųstą generolą Holoferną, turintį užkariauti Betulijos miestą Izraelyje. Narsioji Judita, siekdama išgelbėti tautiečius izraelitus, suvilioja Holoferną. Generolui užmigęs, nupjauna jam galvą. Šios vienintelės išlikusios Vivaldi oratorijos virsmas akivaizdžia alegorija – žiūrovui labai artimas ir priimtinas. Kai kas salėje atsidūsta, kai kas suploja. Visi nuoširdžiai tiki, kad taip ir bus su tikra Putino galva. Tik vargu ar daug kas iš salėje sėdinčiųjų galėtų atkartoti Juditos planą. Teatre įprastas rezultatas – dramos atomazga. Deja,

šiandien dar gyvename vykstant intensyviai karui, tad triumfas prieš Putiną tik numanomas, todėl ir džiaugsmo pasibaigus spektakliui – ne per daugiausia, nes mintys karo zonos Ukrainoje nepalieka.

„Juditos triumfas“ šiandien skamba kaip „Tėve mūsų“ vien dėl to, kad iš šio kūrinio spinduliuoja begalinis Juditos tikėjimas ir pasiryžimas. Visas kūrinys dinamiškas, vientisas, nesiekiantis grėsmingų apibendrinimų. Jis lyriškas ir net švelnus. Jame lengva atpažinti Vivaldi, kita vertus, stebina jo instrumentuotės įvairovė, pabrėžianti išskirtinę situaciją, lemiama įvykių akimirkas.

Visus – vyrų ir moterų – personažus interpretuoja moterys. Jaunąją Betulijos našlę Juditą sukūrė vengrė Dalma Krajnyák. Jos kontraltas – neįprastas, įdomus, kerintis. Šiek tiek net mistiškas. Iki šiol tokio skambesio neteko girdėti. Krajnyák Judita – iš pažiūros nekalta, kukli mergina (tokia ji ir plokščioje, panelinėje lėlėje), tačiau dailininkė išsiveržia iš visų teatrinų anturazų ir dramatiškiausiomis akimirkomis tampa laisva, spinduliuojanti taikos energiją. Grakšti, raudoniu žvilgančiais plaukais Krajnyák itin tinka šiam Varno sumanymui. Ji, kaip ir parašyta „Triumfuojančios Juditos“ librete, nugali Holoferno barbarybę. Varnui visą kūrybinį gyvenimą svetimas patosas, tad ir solistės, išsiskiriančios kuklumu ir subtilumu, sceninį žavesį sudarė smulkūs judesiai, reakcija į aplinką, balsas ir jo valdymo niuansai.

Holoferno partija patikėta Renatai Dubinskaitei, kuriai teko bene sudėtingiausias ne tik balso, bet ir lėlės valdymo procesas. Menininkė šokį, dailę ir muziką geba sujungti ne tik gyvenime, bet ir scenoje. Kažkada Dubinskaitė yra sakiusi: „Ar tai būtų Dievas, ar tai būtų amžinybės pojūtis – mums

reikalingi susidūrimai su ta amžinybe, kad pakiltume virš kasdienybės ir pažūrėtume į save iš kitos pozicijos. Manau, kad mus tai daro geresniais, gražesniais žmonėmis. Tokia ir yra muzikos misija šiame pasaulyje. Ypač tokios muzikos – gražios, nesuteptos, pilnos poezijos.“ Dubinskaitės Holofernas, Asirijos generolas, tapo tironu Putinu. Antrame veiksmo, aprėngtas galifė kelnėmis, nuoga krūtine, nugirdytas sukniumba ant stalo, o vėliau ritasi raudoniu pasrūvusi jo išpurtusi galva. Dainininkei buvo lemtas šis sudėtingas susidūrimas su demoniška siela, bet žiūrovai išvydo meniškai pagrįstą interpretaciją: Dubinskaitės plati barokinė balso amplitudė išreiškė sudėtingiausius personažo slinktis.

Vagajaus, Holoferno tarnas, vaidmuo patikėtas Linai Dambrauskaitei. Nors prieš spektaklį pranešta apie pašlijusią dailininkės sveikatą, vaidmuo atliktas nepriekaištingai, salė nuščiuvusi klausėsi raiškaus Dambrauskaitės soprano. Jos lėlės kostiumas priminė Lukašenką – toks purvinai mėlynas, kampuoatas. Susirgti galime visi, regėdami ir girdėdami įtaigius kvailio tarno, eunucho (Lukašenkos) klidesius: „Mano vade, mano valdove, ateinu kaip tavo laimės pasiuntinys.“

Anra, Juditos tarnaitė, – taip pat labai įtaigus Indrės Anankaitės vaidmuo. Iš pradžių nedrąsiai, o vėliau tikros aistros vedama ji glaudžiasi prie Juditos rankos. Lyrinio koloratūrinio soprano dainininkė skelbia ištikimybę, atsidavimą ir visišką susitapatinimą su Juditos poelgiais. Gal dėl to į juodą šiukšlių maišą įsidėjusi nukirstą Putino galvą ji jaučiasi tokia pat herojė kaip ir Judita („Žiauriajam slobinui tu galvą nukirtai ir viename visus

NUKELTA Į 7 PSL.

Egzotinė proto karštligė, pasibaigusi žmogiškumu

Artūro Areimos teatro spektaklis „Amokas“

Greta Vilnelė

Kelis šaltus žiemos vakarus (sausio 14, 15 d.) režisierius Artūras Areima pakvietė žiūrovus susišildyti pasakojimu apie egzotišką, nesustabdomą proto karštligę. Austrų rašytojo Stefano Zweigo novelėje „Amokas“ kruopščiai atliekamas vokiečių daktaro atipiškos psichologinės būsenos pjūvis. Jos kilmės priežastis – Indonezijoje tarp dviejų europiečių užsimezgusi dramatiškų įvykių virtinė. Vieną dieną į atokią gydytojo rezidenciją atvyksta europietė ir prašo atlikti abortą, bet gydytojas iš pradžių atsisako. Netrukus pasigailėjęs, jis kaip apsėstas seka paskui, kol randa moterį gulinčią kraujo klane apskretusioje vietinės žiniuonės bakūžėje.

Aktoriaus Roko Petrausko vaidinamas gydytojas – nervingas, atgrasus tipas. Juodas perukas, akiniai nuo saulės rudais, tarsi aprūkusiais stiklais, per dideli melsvi marškiniai – visa tai primena amerikietiškas 8-ojo dešimtmečio madas sekantį vyrą. Išvaizda, šalta europietiška arogancija ir žiūrėjimu iš aukšto į vietinius „geltonodžius“ jis panašus ir į komisarą De Rolerą iš filmo „Salų tyla“ (rež. Albertas Serra, „Pacifiction“, Prancūzija,

Ispanija, Vokietija, Portugalija, 2022). Tiesa, „Amokas“ nuo šiuolaikinio postkolonijinio kino detektyvo skiriasi tuo, kad vidinė veikėjo apokalipsė įvyksta dėl į jo gyvenimą netikėtai įsiveržusios europietės, o ne atsitiktinių, tarpusavyje menkai susijusių aplinkybių sukurio.

Areima, būdamas ir spektaklio scenografas, konstruoja ankštą erdvę: žiūrovai sėdi beveik vaidybos vietoje, Petrausko veikėjas tęsia savo monologą kartkartėmis atsisėsdamas tarp žiūrovų, tekstą sako vienam pasirinktam žmogui, o nuo cigarečių dūmų darosi trošku ir nemalonu. Pasitelkiant kamerinę erdvę ir kuriant glaudų santykį su žiūrovais, siekiama sukelti nerimą ir šleikštulį. Ima atrodyti, kad iš gydytojo lūpų besiveržiančios išpažinties neajukumas privers judėti sienas, deformuosiančias salę iki rakto skylutės dydžio.

Apsakymas grįstas autoriaus susidomėjimu Sigmundo Freudo idėjomis, todėl derėtų aptarti psichologinį personažo įvaizdį. Besimainančios pasakojimo dalių nuotaikos – nuo apatijos iki agresijos – leidžia manyti, kad personažo viduje slypi emocinė Pandoros skrynia. Beveik dviejų valandų monologą veikėjas pradeda paminėdamas, kad jau ketverius metus nepratarė nė žodžio. Tad nors

minčių šuolių į praeitį vedama istorija nutiko seniai, jos sukeliama šitiek laiko užgniaužti jausmai stipresni nei bet kada anksčiau. Siužetas plėtojasi aiškiu priežasties ir pasekmės principu. Transą primenantį rezultatųvi apsedimo būseną, vietinių vadinama amoku, – tarsi priedanga nulsėpti stiprius, tikruosius veikėjo jausmus.

Gydytojas jaučia prielankumą šaltoms, išdidžioms moterims. Civilizacijos nepaliestame pasaulio pakraštyje kamuojamas depresijos, jis netikėtai sulaukia tokios damos vizito, ji tampa gyvenimo metafora šiame manierų, higienos ir intelektualumo stokojančiame atokiame krašte. Tai gydytoją priveda iki beprotybės. Jame pabunda nevaldomas geismas, aptemdantis protą ir sukeliantis keršto troškimą. Spektaklio atomazga ne ką staigesnė už kulminaciją. Regis, nelieka vietos net refleksijai. Istorija užbaigiama personažo verksmu, liudijančiu palengvėjimą, pasidalinus sunkia našta su gimininga siela.

Artūro Areimos teatre mėgstama provokuoti žiūrovą, įtraukti jį į spektaklio veiksmą. Tačiau iki tol matyti bandymai atrodė dirbtiniai, kai žiūrovas tapdavo tarsi marionete, iš kurios tikimasi atsakymo, tačiau žodžiai tariaimi lėlininko

Rokas Petrauskas spektaklyje „Amokas“

L. VANSEVIČIENĖS NUOTR.

lūpomis. Spektaklyje „Ūbo teismas“ (rež. Areima, 2021) rinktiniams žiūrovams suteikiamos vietos teismo liudytojų ložėje, bet tai tokia pati vieta kaip ir žiūrovų salėje, tik geresnis vaizdas neprimatantiems. Spektaklyje „Electronic City“ (rež. Areima, 2019) iš salės išrenkamas vyras, kuriam aktorė šoka strip-tizą, o „Nevykėlyje“ (rež. Areima, 2015) pamišęs nonkonformistas, kurį vaidina Valerijus Kazlauskas, peiliu užpuola žiūrovę. Tačiau šoką patyrę žiūrovai taip ir lieka nebylia scenografija ar nelaimingomis priartėjusio teatro aukomis.

Režisūrinis „Amoko“ sprendimas scenoje šalia aktoriaus

pasodinti žiūrovą ir kalbėti jam pasiteisina. Sakoma, kad menininkas visuomet įsivaizduoja savo tikslinę auditoriją: kiekvienas rašytojas rašo tam vienam, idealiam skaitytojui. Tad šiuo atveju aktoriaus Petrausko gydytojas išsirenka bendramintį žiūrovą, vaišina jį cigaretėmis ir viskiu, baugina ir jaudina artimu akių kontaktu. Antrąją spektaklio „Amokas“ premjeros dieną įvyksta teatro magija, išsipildo frazė „Teatras – netikėtumo menas“ ir atsitiktiniam žiūrovui sužadinas pirmapradis žmogiškumas. Žiūrovas ramina aktorių, švelniai jį glostydamas, apkabina, jam pravirkus. Regis, daugiau ir nereikia.

ATKELTA IŠ 6 PSL.

išsyk sutramdei.“). Salėje nuvilnija juokas, nes dvi gražuolės iš priešų stovyklos bando pasprukti pasikliaudamos tik gailėstingąjo Dievo dešine: „ir Dievui tūkstančius kartų dėkokime.“ Švelnus kūrėjų humoras net sustiprina Vivaldi baroką.

Oziją, vyriausiąjį Betulijos kunigą, taip pat įkūnija kontraltas – Jomantė Šležaitė. Raiškus teksto perteikimas dar labiau išryškina niuansuotą dainavimą. Įtaigiu balsu Šležaitė pratęsia visų mūsų maldas: „Tave nuolankiai meldžiame: Tau šlovė tebūna už naują pergalę.“

Lietuvos kamerinio orkestro muzikantai „Juditos triumfą“ atliko labai tiksliai perteikdami menkiausius šios oratorijos niuansus. Vivaldi skambėjo gyvai ir subtiliai. Atrodė, tarsi salėje sėdėtų pats kompozitorius ir būtų grojama jam. Dirigentas Juozas Mantas Jauniškis visam pastatymui suteikė aukščiausio profesionalumo: išliko tvirtu tiltu, jungiančiu penkias dainininkes, „Liepaičių“ chorą, orkestrą ir žiūrovus, leisdamas išgirsti visų instrumentų garsus. Elegantiškas,

subtilus požiūris į muzikinę teatro kultūrą oratorijai pridėjo pakilumo. Nors tai pasakojimas apie 1716 m. venecijiečių pasiektą pergalę prieš turkus, apsiautusias Korfu salą, muzika tarytum sulaužė tradicines schemas. Orkestras Vivaldi muziką grojo šviesiai ir dinamiškai. Kūrinys perteiktas taip įtaigiai, kad buvo nesunkiai suprstas plačiosios publikos.

Merginų choro „Liepaitės“ vadovė Jolita Vaitkevičienė, ne vieną dešimtmetį skyrusi išskirtiniam jo ugdymui, unikalių kūrinių parengimui, ir šįkart pademonstravo šio choro galią: jis „Juditos triumfą“ papildė išskirtine energija. Iš choro sklindanti jėga sunaikino ribas tarp metaforinio pasakojimo ir šių dienų realybės. Kartais atmosfera taip įkaisdavo, kad rodėsi, jog salė atsistos ir ims ploti iš anksto nujaučiamai karo Ukrainoje pergalei.

Gintaro Varno pastatyta oratorija nenuskambėjo kaip keršto ir kraujo troškimas. Žengdamas paskui kiekvieną Vivaldi natą, režisierius sugebėjo subtiliais ir charakteriniais įvaizdžiais šamanišką burtą paversti ukrainiečių tautos išvadavimo *prae scriptum*. Karo vadas negyvas, kariuomenė atsitraukia, tauta išgelbėta. Deja, nors oratorija baigiasi

taip, realybe džiaugtis dar negalime. Blogio šaknims per daug buvo leista įsikeroėti, tad kova tebesitęsia, demono galva dar nenukirsta.

Varnas nebūtų Varnas, jei necituotų savęs, jei nežaistų karo su vaikiškomis lėlytėmis. Kaip kadaise Vitalijui Mazūriui, savo teatre mėgusiam kontrastus, Varnui būdingas dviejų pasaulių priešpriešinimas arba lygiagrečių kontrastų išryškinimas. Scenografės, kostiumų ir lėlių dailininkės Julijos Skuratovos pastangomis scenoje dominavo du priešingi pasauliai: pirmame plane brutalusis, antrame – poietinis, pripildytas meilės, ir abu vienodai traiškomi karo barbarų. Pirmame plane – panelinės, plokščios lėlės, kurias valdo solistės. Antrame plane – choristės, kurių veidai matomi tik lėlių veidų ovalinėse išpovose, dar aukščiau – šešėlių teatras. Toks trapus, kai kiekvienas pagaliukas nusako begalę aplinkybių. Čia matyti saulės nutvieksta žemė, kuria į priešų stovyklą keliauja našlė Judita su savo tarņaite... Ji spindi taika ir ramybe, čia auga laibi medeliai... O tuo metu pirmame plane šmėžuoja „kvadratinis“ Lukašenka.

Nors veikia lėlės, čia jų lėlėmis nepavadinsi. Toks ryškus Varno teatras atkeliavo iš jo vaikystės.

Regime ir avelę, kuri jį lydėjo nuo mažų dienų, ir tebesitęsiančius teatrinius atradimus, kad ir iš spektaklio „Natanas Išmintingas“, kuris pilnas ne tik tekstinės, bet ir vaizdinės išminties. Ir visa tai vienas kitam netrukdo, visa tai tik dar labiau padeda sukurti Varno teatrą, kurio išmintis – paprastumas. Už viso to imi justi žmogaus trapumą, tam tikrą liūdesį ir tuo pačiu metu karingą dvasią, menininko pasipriešinimą.

Rimo Sakalausko ir Karolio Žiūko vaizdų projekcijos sukūrė judantį scenovaizdį. Per visą galinę sieną keitėsi vaizdai, jų spalvos. Karinę techniką, tankus ir raketas čia pat keitė rusiški kalašnikovai, iš dangaus krintantys ir kylantys įvairūs daiktai... Galima buvo gėrėtis viduramžiškų hebrajiškų rankraščių grožiu. Pasaulio astronominiai ir bibliniai simboliai buvo kruopščiai apgalvoti ir estetiškai bei emociškai paveikūs. Jie koreliavo su tekstu, kuris skambėjo, lyg būtų parašytas šiuolaikinio poeto: visi žodžiai tikslūs ir širdį veriantys. (Libreto pažodinio vertimo autorius liko neatskleistas.) Teksto santykinai nedaug, jis „juda“ labai lėtai, tad jo įtaiga ir atpažinimo galia dar didesnė.

Sąjūdžio laikais Gintaro Varno sukurtas „Šėpos“ teatras šiandien peraugo į tiesų durklą dūrį visam tam, kas tuos putinus augina: samovarai, vodka ir nuolatinis skurdas. Rusiškas „barokas“ – tai ne auksinės taurės, vainikuotos mirtom ir rožėm. Rusiškas „barokas“ – tai šlykšti Putino šypsenėlė, jo pusnuogis kūnas, kurį dar taip neseniai medijose demonstravo, išnirdamas iš sibirietiškos eketės... Visa tai atkeliavo iki „Juditos triumfo“. Muzikos ir libreto vaizdinius Varnas pavertė įtaigiu vaizdu.

Trečias kartas nemelavo: Varnas – vienintelis menininkas, tiksliai nuspėjęs dabartį. Mene tai nutinka itin retai. Ir vėl Lietuvoje turime kūrinių, oratorijų, kuri gali atstovauti mūsų šaliai bet kurioje pasaulinėje meno bienalėje, ir bus išgirsta bei suprasta. Kaip senais gerais laikais, kada Lietuvos teatras buvo aukščiausia kultūros dalis.

Karo oratorija su butaforinėmis galvomis šiandien primena tikrus įvykius. 2014 m. pasakyta frazė „Ponai, Putino tankai atvažiuos“ jau tapo realybe. Scenoje Putino ir putinizmo buvo tiek daug, kad nebuvo įmanoma to užrakinti ir užkišti jokiais degtukais. Belieka laukti naujosios Juditos.

Pamąstymai apie patalpas

Vokiečių g. 2 klausimu

SKAIDRA TRILUPAITYTĖ

Dailės institucijoms Vilniuje, ko gero, nėra nieko mieliau, kaip keletą metų iš eilės dalyvauti... ne, ne bienalėse ar meno mugėse, o teisiniuose ginčuose dėl nekilnojamojo turto nuosavybės. Žinoma, piktai juokauju. Tačiau šis sarkazmas mintyse kyla neatsitiktinai – galvoju apie kai kurias kultūros politiką atspindinčias pernelyg ilgai nespręstas biurokratinės problemas, kurios turėjo būti išspręstos jau kadaise. Galbūt neilgai trukus po to, kai valstybė atgavo politinę nepriklausomybę. Žinoma, anuomet visus kamavo kitos bėdos, visų pirma materialinis nepriteklis – po gerokai laike išsitiesusios ekonominės blokados prasidėjo netrumpi laukinio kapitalizmo metai, taigi ir kultūros politikos įstatymų bazės tvarkymas užtruko mažiausiai dešimtmetį. Kiti vis dėlto sakytų, jog posovietmečių reikšmingesnių pertvarkų taip ir neįvyko, bent jau iki tol, kol šalis tapo visateise Europos Sąjungos nare. Dar kiti vis mėgina pabrėžti, jog kultūros politikos formavimo(si) procesuose iki šiol neva velkame „sovietizmo šleifą“. Plačiąja prasme kalbos apie sovietinį paveldą neretai įsiliesia į aštrius ginčus apie atminties ženklus viešojoje erdvėje; nuo čia vėl šneka nesunkiai nusukama į retorinius klausimus apie statinius ir įstaigas.

Sunku dabar pasakyti, kokiomis kryptimis kultūrinėje vaizduotėje tos sovietizmo šmėklos klaidžios ateinančiais dešimtmečiais. Tarkime, iki šiol bent man tekdavo girdėti aiškinimus apie „vis dar“ neegzistuojančią kone mistinę didžiųjų nacionalinių įstaigų „esminę pertvarką“. Lygiagrečiai baksnojama į valdžios institucijas, kurios neadekvačiai vertina ar netgi skriaudžia „nepriklausomuosius“ arba „nevyriausybinius“. Kartais vis dėlto nelengva suprasti, kada „nevyriausybiniškai“ yra siejami su mažais, vien iš projektų gyvenančiais kūrybiniais kolektyvais, o kada – su stabiliai daug metų veikiančiomis organizacijomis. Todėl apsiribosiu viešojoje erdvėje neretai sklindančiais retoriniais priekaištais toms organizacijoms, kurios įsteigė tarpukariu arba sovietmečiu; pastarosios įsivaizduojamos kaip atsilikusios nuo laikmečio dvasios, įsikibusios praeities, nepaslankios. Ką jau čia slėpti, pirmas mintyse išskylantis pavyzdys – Lietuvos dailininkų sąjunga (LDS). Ją šiandien galima vertinti be didesnių emocijų, kaip viso labo profesinę organizaciją, tačiau LDS istorija, taip pat ir reputacija, pirmaisiais nepriklausomybės metais (iš tikrųjų – gerokai ilgiau) buvo gana audringa. Štai priešingas pavyzdys: muzikų pasaulyje tokių su kūrybine sąjunga

susijusių įtampų, kokias matėme vaizduojamojo meno aplinkoje, nebuvo. Retorinės „naujumų“ ir „sovietiško“ skirtys bėgant metams dailės srityje įgaudavo vis kitokias formas. Šiuo atveju gal užtektų paminėti, jog vienas ryškių įtampų šaltinių – ir nekilnojamojo turto klausimas šaliai atkūrus nepriklausomybę. Apie minėtas skartis meno pasaulyje rašiau savo monografijoje „Lietuvos dailės gyvenimas ir institucijų kaita: sovietmečio pabaiga – nepriklausomybės pradžia“ (2017). O gerokai kitokiomis emocijomis nuspalvinta pastarojo dešimtmečio istorija kol kas gyva ir kasdienėje jos dalyvių atmintyje. Juk dar puikiai atsimename, kaip kūrėsi naujo tipo organizacijos, šiuolaikiniam menui skirtos projektinės erdvės, netgi MO muziejus; į tarptautinę veiklą ir užsienio mugės ėmė sparčiai orientuotis kai kurios lietuviškos galerijos.

Vis dėlto sausio 18 d. Lietuvos dailininkų sąjungos galerijoje Vokiečių g. 2 atidaryta grupinė paroda / akcija „Lex retro non agit. 18. BYLA“ priminė kai kurias keleto dešimtmečių senumo bėdas. Akciją inspiravo vienos reikšmingos bylos eiga ir teismo sprendimas, patvirtinęs galimybę sąjungai ir toliau naudotis minimomis galerijos patalpomis, kurios kadaise vadintos ir salonu, ir paviljonu. Ketverių metų trukęs LDS bylinėjimasis dėl Šiuolaikinio meno centro (ŠMC) ieškinio, siekiant išskeldinti profesinę sąjungą iš Vokiečių gatvės pusėje įstiklintų, akvariumu taikliai pravadžiuotų „permatomų“ patalpų, 2022 m. gruodžio 15 d. baigėsi LDS pergale. Ją iliustruoja paskelbta ir viešai prieinama Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis (plačiau apie teismų eigą: <https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/1859466/dailininku-sajungos-ir-smc-dialogas-teisme-baigesi-dailininku-iskeldinti-nepavyko>). Ir vargu ar dar ką nors čia galėtume pridurti, nebent pacituotume paskutinį nutarties sakinį: „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.“

Mažiau besigaudantiems apie Vokiečių g. 2 esančio statinio realijas tiesiog primenu, jog tuo pačiu

Skaidra Trilupaitytė, Adomas Žudys, kadras iš videokomentaro trečiajam nutarties puslapiui „2135-iejį“

adresu reziduoja ir Šiuolaikinio meno centras (šiuo metu užvėręs duris dėl kapitalinio remonto), ir salonu tradiciškai ne sykį vadinta Dailininkų sąjungos galerija, kurioje ir vyksta dabartinė proginė paroda. Kita vertus, jei įvesite adresą į internetinės paieškos sistemą, greičiausiai pamatysite naktinio klubo ir kitų verslo įmonių nuorodas. Painiavos dėl to kildavo nemažai – būtent šio milžiniško modernistinio statinio funkcinis nevienalytiškumas ir buvo viena pagrindinių priežasčių, pastūmėjusių ŠMC įsivelti į teismus su LDS dar prieš pradedant didžiąją rekonstrukciją. Čia svarbu pabrėžti, jog teisminis ginčas aktualizavo ne visą minimu adresu esantį pastatą, bet tik 1967 m. LTSR Dailės fondo pradėtą statyti parodų paviljoną, kuriame ir vyksta dabartinė paroda.

Procese (kuris prasidėjo dar LDS vadovaujant Editai Utarienei) neišvengiamai dalyvavusi ir LDS pirmininkė bei žinoma tekstilės menininkė Eglė Ganda Bogdaniene organizacijos pergalę nusprendė atšvęsti gana savitu būdu. Pakvietusi pažįstamus menininkus ir menotyrininkus, ji paprašė jų per itin trumpą laiką (maždaug porą savaitių) pateikti Aukščiausiojo Teismo 18 puslapių bylos nutarties meninės interpretacijas. Taip pirmininkė tapo parodos / akcijos kuratore, o renginio dalyviai, kuriems buvo padalinti 18 bylos puslapių, pateikė jai

vizualius to, ką perskaitė, komentarus. Parodos erdvėje smalsesni žiūrovai gali perskaityti netgi visą 18 puslapių nutarties dokumentą, o dauguma čia matomų kūrinių, natūralu, sukurti gerokai anksčiau ir dabar tiesiog pritaikyti kuratorės prašymu jos sumanymui.

Beje, pati Eglė savąjį komentarą pateikė sąmoningai išėjusi iš biurokratinio veikimo zonos ir simboliškai nusimetusi nuo pečių pirmininkės statusą – menininkė atliko grindų plovimo performansą, o parodos ekrane liko užfiksuotas nufilmuotas veiksmas. Atspaudusi bylos lapus ant didelių baltos medžiagos gabalų kuratorė ėmėsi šluotkočio. Apvyniojusi jį dokumento paragrafais ir punktais, menininkė nuoširdžiai plovė paviljono grindis, o vėliau kiek papildžiusius „skudurus“ sukabino ant virvės. Savo pačios ir kitų parodos dalyvių veiksmus Bogdaniene susiejo su palinkėjimu bendruomenei: „Visuomenės ir valstybės ryšius labai linkiu plėtoti ne teismuose, o kultūros renginiuose.“ Mintyse šią kuratorės akciją pakrikštijau mazgojimu. Mat toks veiksmas turi ryškų ritualinį nugramdymo, apsivalymo pobūdį, o šiuo atveju tai tapo savotiška „teismų atsikratymo“ terapija. Eglei – LDS pirmininkei – pavyko laimėti ją itin išvarginusią kovą (pastaruoju atveju, žinoma, laimėjo visa LDS organizacija), o Eglei – parodos / akcijos kuratorei – kartu su architektu Dariumi Baliukevičiumi pavyko ekspoziciniu požiūriu gana nedėkingame akvariume per porą dienų „sutramdyti“ aštuoniolika skirtingų ir labai nevienalyčių kūrinių.

Nors proginis projektas, žinoma, gali būti traktuojamas kaip klasikinė „suneštinė“ meno šventė, dizaino arba parodos interjero sprendimas (architekto pasirinkta juoda ir balta erdvės stilistika, įrėmintos „atviro matymo“ perskyros, paryškinta bylos puslapių skaičiuotė – savotiška laiko juosta palei visą sieną) maloniai nustebino. Akcentuočiau ir grynai performatyvią šventės

pusę – planuotus, taip pat ir neprognozuotus, „pasirodymų numerius“. Kai kurie dalyviai, manau, čia gali būti vadinami tiesiog vardais. Pavyzdžiui, per atidarymą pasirodęs ir keletą smagių frazių ištaręs „legendinis teisininkas“ Ugnius buvo sutiktas ovacijomis (įžengęs pro duris su gėlių puokšte, jis priminė ką tik čempionu tapusį aukštaūgį atletą). Teisininko figūra šiuo atveju grynai simboliškai patvirtino Aukščiausiojo Teismo nutarties realumą, o palinkėjimus ateičiai tikru palaiminimu įprasmino patalpas pašventinęs kunigas Guntaras (Solveigos Gutautės inicijuota akcija). Priešingai nei tradiciškai rimtas patalpų šventinimas, šis veiksmas kartu tapo ir meniniu performansu (jaunas kunigas mėgsta šiuolaikinį meną, yra atkeliavęs iš Latvijos ir savo pasirodymą vaizdžiai įgarsino lotynų kalba). Aistės Kisarauskaitės sumanytas metaforinis peršokimas į geresnį būvį taip pat išreikštas atskiru pasirodymu – triko vilkinčios mergaitės pratybomis. Susirinkę žiūrovai netikėtai pamatė, jog Aistės dukra Faustina yra puiki klasikinio baletų šokėja.

Tačiau tiek į pergalę pasibaigusį teismo procesą, tiek ir į menininkų šventinę parodą / akciją galima pažvelgti ir gerokai iš toliau, nei leidžia teisinių virazų retorika ar šmaikštūs kūrybiniai komentarai, nuorodos į Aukščiausiojo Teismo nutarties puslapius. Tarkime, konfrontacinį patalpų klausimą vertinant politinės ekonomijos, miesto geografijos ar net organizacijų sociologijos požiūriu. Juk nekilnojamojo turto transformacija istorijos tėkmėje neišvengiama tiek dėl savininkų kaitos keičiantis valstybės santvarkoms, tiek dėl susidėvėjimo. Nekilnojamojo turto kainų svyravimo, ir ypač augimo, kontekste ginčai dėl savivaldybei ar valstybei priklausančių pastatų institucinio pavaldumo netiesiogiai daro poveikį ir meninei kūrybai. Šis poveikis, žinia, ypač matomas su statiniais glaudžiai susijusioje

NUKELTA Į 9 PSL.

Ekspozicijos fragmentas

A. GRIGALAIČIO NUOTR.

Vis iš naujo

Jono Meko atradimas

MARIELLE VITUREAU

Atradau Joną Meką Lietuvoje. Kai Lietuva žiūrėjo jo filmus Šiuolaikinio meno centro rūsyje, išgirdau jo tekstus ir poeziją. Draugai, su kuriais tuo metu gyvenau, turėjo vieną „Laiškų iš niekur“ egzempliorių. Tarp 1994 ir 1996 metų Mekas siuntė laiškus iš Amerikos į Lietuvą. Rašė apie savo gyvenimą ten, prisiminė pirmus metus Niujorke, draugystę su Jurgiu Mačiūnu, dalinosi mintimis apie šiuolaikinį pasaulį ir rekomendavo, ką skaityti.

Ta knyga buvo tikras atradimas. Prieš 20 metų irgi rašydavau laiškus į Prancūziją, kad papasakočiau apie savo nuotykius Lietuvoje. Meko laiškai buvo raktas suprasti šalį, kurioje pradėjau gyventi. Nors būdamas lietuvis jis žvelgė kitomis akimis nei vietiniai, iškart tapo artimas.

Kadangi pavyko gerai suprasti Meko laiškus, iškart užsimaniau juos versti. Man norėjosi, kad ir kiti, taip, kaip aš, jį atrastų. Prancūzijoje beveik niekas nežinojo apie tuos jo tekstus lietuviškai. Teko ieškoti originalių laiškų egzempliorių kreivais keliais, nes „Baltos lankos“ jų jau nebeturėjo. Radau bute pas jo bendramintį Algimantą Antaną Naujokaitį. Tai jis publikavo Meko laiškus „Valstiečių laikraštyje“. Naujokaitis gyveno prie Lukiškių aikštės esančiame tamsiame bute. Šis buvo visas prikraitas knygų, ir nemažai jų – apie Meką.

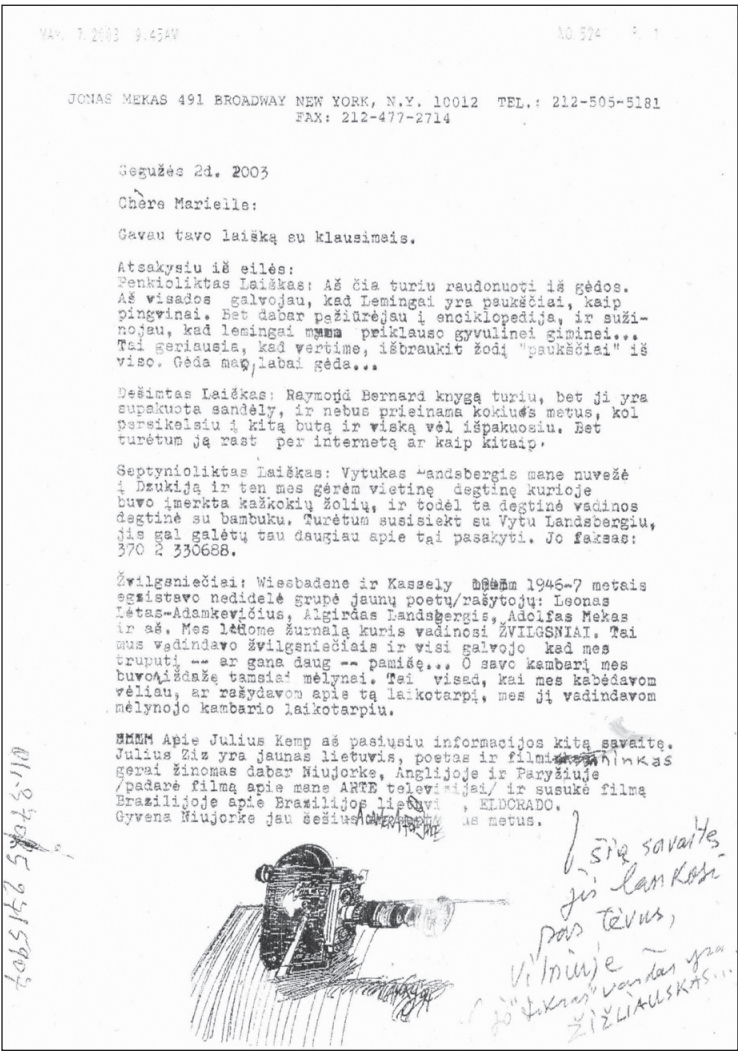
Taip ir prasidėjo mano kelionė su Jonu Meku. Versdama jam kelis kartus parašiau, mainėmės faksogramomis per vyro darbovietę. Nors rašė jis rašomąja mašinėle, visą laiką ką nors piešdavo ant popieriaus: mažą „Bolex“ kamerą. Tai

buvo jo ženklas ir taip jį atpažinau, kai susitikome „Les Boreales“ festivalyje. Knygoje dar turiu jo palinkėjimą: nuoširdus ačiū už *terrific translation*, kaip jis parašė.

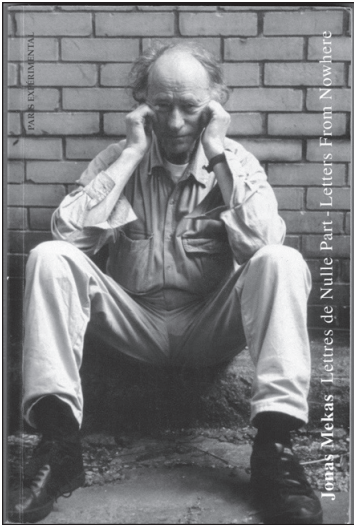
Verčiant kilo kelios kalbos dilemos. Mekas į skaitytojus savo laiškuose dažnai kreipdavosi „tu“. Prancūzų kalboje tai gana neįprasta. Tai buvo vienas pirmųjų klausimų, kuriuos teko spręsti. Taip pat ne taip paprasta, bet įdomu buvo

paiškindi, kodėl per Jurgio Mačiūno laidotuves visi buvo prašomi atsinešti būtent po jurginą. Jurginas į prancūzų kalbą verčiamas *dalhia*, nors skamba kažkaip lietuviškai, tai vis dėlto ne ta pati gelė.

Per 20 metų Jonas Mekas, be abejo, tapo dar žinomesnis, nors dar tikrai ne pačiai plačiausiai visuomenei. Kaip vertėja, padedu kitiems jį atrasti. Lietuvos kultūros atašė Prancūzijoje Austė Zdančiūtė

Jono Meko laiškas Mariellei Vitureau

Jono Meko knygos „Laiškai iš niekur“, išverstos į prancūzų kalbą, viršelis

cenzurą, kad eilėraščių rinkinys pasiektų namus, etc. Šiuos laiškus irgi verčiau į prancūzų kalbą.

Jono Meko gimimo šimtmetis turbūt skatino ir dar skatins pasidalinti medžiaga, prisiminimais, faktais apie jį, taip kuriant vis naują jo paveikslą. Jis dirbo intensyviai, kryptingai, apgalvotai. Tuo įsitikinau pamačiusi jo atsiųstas dėžes Biržuose. Apie viską pagalvota. Ten yra jo korespondencija, dokumentai, liudijantys apie jo gyvenimą ir darbą. Tačiau visa Meko kūryba, jo veikla, jo ryšiai tikrai dar neištyrinėti. Jis yra žmogus, kuris gyveno tarp Amerikos avangardo ir buvo jo dalis, net jei grįžo amžino poilsio į kuklias kapines kažkur Lietuvos šiaurėje, ir tuo jis bus vis iš naujo įdomus jaunam lietuviui, kuriam bus sunku patikėti, kad karo pabėgėliui pavyko įsikurti Amerikoje ir daryti įtaką pasauliui, kaip ir Andy Warholui ar Johnui Lennonui. Jis amžiams įrašė Lietuvos vardą pasaulinės kultūros žemėlapyje.

Bet kokių atveju dar turiu darbų. Dar liko neišverstas Jono Meko ir brolio Adolfo apysakų rinkinys „Knyga apie karalius ir žmones“. Tikriausiai ateis laikas, kai bus galima jas skaityti prancūziškai. Ir Jonas Mekas bus atrandamas vis iš naujo.

ATKELTA IŠ 8 PSL.

monumentalistikos srityje, tačiau ne tik. Nuo pat šalies nepriklausomybės atkūrimo nekilnojamojo turto burbulai ir krizės natūraliai išprovokuoja naujas miesto kultūros formas. Bet galime žengtelėti ir gerokai toliau į praeitį, į pačios Vokiečių gatvės formavimosi ištakas, kurias 2022 m. vasarą puikiai pristatė netoliese esančio Vilniaus muziejaus paroda „Vokiečių gatvė“. Ekspozicijoje buvo parodyta, jog minima gatvė gali būti traktuojama kaip „brutalios sovietinės invazijos į Senamiestį auka, Didžiojo ir Mažojo Vilniaus žydų getų skiriamoji riba“ (<https://vilniausmuziejus.lt/gyvenimas-vokieciu-gatveje>). Istorinio tapatumo požiūriu Vokiečių g. 2 kompleksas neturi praeities šimtmečius ir vėlesnę erdvinę bei ideologinę logiką siejančių tęstinumo elementų. Tai – itin radikali urbanistinės pertvarkos objektas, kai valant apgriautą teritoriją sovietinės modernizacijos laikotarpiu buvo suplanuoti Parodų

rūmai – reikšmingas sovietinės santvarkos kultūros statinys.

Trumpam primiršus statinių priklausomybės klausimą galima imtis ir grynai spekuliatyvių pamąstymų. Ar progresyvusis menas turi būti ribojamas stiklinių sienų (ar metaforinių lubų)? Antai XX a. paskutinio dešimtmečio pabaigoje ne vienam atrodė, kad šiuolaikinė dailė ne tik sparčiai tarptautiškėja, bet ir dematerializuoja. Anuomet atrastos raiškos priemonės netgi leido spėlioti, jog ateities menas vis labiau įsitaisys ne tarp gelžbetonio ar tradicinių plytų mūrų, o nevaržomai plėtosis skaitmeniniame pasaulyje. Manyta, kad ir jaunesnės kartos kultūros vartotojai natūraliai pasiduos virtualybės pažadams. Vis dėlto žvelgdami iš XXI a. trečiojo dešimtmečio pradžios perspektyvos kone skausmingai galime konstatuoti, jog vaizduojamojo meno kūrėjai ir vartotojai ne tiek trokšta kuo greičiau susitikti metavisasose (kas ten žino, gal ateinančiame

dešimtmetyje jau ir virtualiuose pasauliuose konkuruosime dėl išpūdingų ekspozicinių erdvių), bet dažniausiai eksponuojasi pastatuose, kuriuose vis labiau ryškėja apšildymo problemos, brangsta elektra ir glumina neprognozuojamos remonto darbų kainos. Patikėkite – „prakiurstančių stogų“ staigmenos šiandien neleidžia užsimiršti nė vienai didesnei patalpai Vokiečių g. 2 komplekse įkomponuoto paviljono erdvės vargu ar itin išsiskiria stilistiniu, urbanistiniu požiūriu, tačiau iškalingas tarpinstitucinis ginčas skatina permąstyti ne tik menines ir architektūrines vertes. Beje, artimiausioje ateityje šio statinio valdytojams, ko gero, teks nardyti ne tiek dailės švenčių sužadintuose vaizduotės akvariumuose, kiek prožiškoje statinio rekonstrukcijos realybėje.

Nemanau, jog šiandien kas nors galėtų garantuoti, kad metaforinis „stogas“ po metų kitų neprakiurs dar

kur nors kitur ar kad visos kultūros institucijos saugiai tūnos tarp dabartinių sienų. Kaip jau minėta, pati šalies istorija rodo, jog nekilnojamojo turto klausimai nebūna išspręsti „visiems laikams“. Galiu priminti ir dar vieną pastarųjų dešimtmečių paradokšą, kai didžiųjų kultūros ir meno institucijų valdomas nekilnojamasis turtas nejučia virsta sunkia našta. Tarkime, Vilniaus centre esančių kai kuriems muziejams priklausančių saugyklų ir pagalbinių patalpų likimas ne vienus metus kėlė šiuolaikinio meno bendruomenės susierzinimą ir pastabas apie tai, jog didieji muziejai yra uždaros monopolinės struktūros, begėdiškai užimančios didelius apleistus senamiesčio plotus. Tačiau atsimename ir įvairaus plauko „apmirusias“, nors formaliai pusiau lyg veikiančias, galerijas (mažųjų institucijų savininkų ar privačių patalpų nuomininkų kaita paprastai vyksta sparčiau).

Kūrybinės sąjungos tėra vienas įvairialypės vaizduojamojo meno

srities sistemos segmentas. Bet kad ir ką dabar manytume apie jų patalpų likimą, taip pat ministerijose, buhalterijose ar kokiame nors Registrų centre galbūt vis dar tvarkomus institucijų nuosavybės, nuomos ar kitus dokumentus, turinio (arba vadinamuosius minkštuosius) dalykus išsigrnynti tikrai įmanoma. Juk tam šiuo metu nereikia jokios politinės valios iš viršaus. Žinia, esant dabartinei demokratiškai santvarkai apie finansavimo modelius ar valstybės iš principo (ne)remiamus veiklos būdus tenka mąstyti vis iš naujo. Dailininkų sąjungos galerijai esamoje situacijoje linkiu pasinaudoti proga ir transformuoti ilgametį salono įvaizdį į rimtą meno erdvę su gerai parengtomis kuruojamomis parodomis, kiek padoresniu interneto puslapiu ir kokybiška renginių programa, dominančia smalsius įvairių kartų kultūros mylėtojus.

Paroda veikia iki vasario 1 d.

Veiksmožodinė kūryba

ATKELTA IŠ 1 PSL.

gerokai peržengia įprastas katalogo ribas, tapdamas ne tik meniniu kūrinii albumu, bet ir nepamainomu parodos gidu. Šis monumentalus katalogas reikšmingai papildo iki šiol lietuvių kalba pasirodžiusius išsamiausius Vaitiekūno kūrybai skirtus leidinius, tarp kurių monografija „Povilas Ričardas Vaitiekūnas“ (Vilnius: artseria, 2003) ir 2010 m. Nacionalinėje dailės galerijoje surengtos Maestro personalinės parodos katalogas „Tapyba. Piešiniai“ (Vilnius: Lietuvos dailės muziejus, 2010; parodos kuratorė ir katalogo sudarytoja Milda Žvirblytė).

„Titaniko“ salėse atidarytoje piešinių parodoje ir ją lydinčiame kataloge pasitelkta ta pati struktūrinė seka ir jos dalys: „Šeima“, „Dialogai“, „Pro langą“, „Vietos“, „Mardasavas“, „Laikas yra klaikas“. Toks įvairiapusis ir abipusiškai profesionalus menininko kūrybos reprezentavimas puikiai pasitarnauja vaikstant po parodą, juolab temines ekspozicijos ir leidinio jungtis dariniai papildo kataloge esantis chronologinis kūrinių sąvadas. Tad su knyga rankose pasižvalgykime po šią piešinių ekspoziciją.

Retrospektyvinį Vaitiekūno parodos charakterį akivaizdžiai atliepia nuo XX a. 5–6-ojo dešimtmečio iki šių dienų vis kita kokybine forma atsikartojanti, vaizdžiai pulsuojanti vaizduojamų temų „kilpa“, pradedant pieštais autoportretais, artimųjų, kolegų, bičiulių portretais, kasdienio gyvenimo scenomis, gamtos ir kultūros istorijos išgyvenimais, baigiant ritmiškai „sueiliuotais“ simboliniais vaizdais. Pastaruosiuose lyg Jeano-Baptiste'o-Camille'io Corot, Jeano-François Millet, Vincento van Gogho, Edvardo Muncho ar Mikalojaus Konstantino Čiurlionio kūrinių įkvėptose elegijose kasdienių

veiksmų ritualams buriasi žmonės, pasirodo apsigobusi „viešnia“, dalgium nešina, ištįsta laidotuvių, nešančiųjų kryžių eisenos.

Dar ekspozicijos pradžioje į akis krinta elegantiškos, vienu ypu pieštos charakteringų formų linijos, tad nevalingai Vaitiekūno piešinius pradėdų gretinti su Henri Matisse'o ir Pablo Picasso grafikos plastika, apskritai modernistine Paryžiaus mokykla. Manau, neatsitiktinai ankstyvuosiuose autoriaus piešiniuose pasirodo motinos ir vaiko motyvas, kurį suvokiu kaip stiprią meninę paskatą, ateinančią ne tik iš gyvenimiškos aplinkos stebėjimo (1966 m. tapytojas vedė tekstilininę Birutę Čepaitę), bet ir Antano Gudaičio (1958–1964 m. jis nuo antrųjų studijų metų dėstė Vaitiekūnui tuomečiame Dailės institute) kūrybos provaizdžių. Apskritai ilgalaikį dėmesį modernizmo tradicijoms iš dalies siečiau su žmogaus tragizmu ir egzistencija sovietmečiu, kai kūrybos impulsus neretai lydėdavo kančia ir ironija, gyvenimo ir mirties apmąstymai.

Ekspozicijos dalyse, kuriose dominuoja XX a. 9-ajame – XXI a. 2-ajame dešimtmetyje Vaitiekūno sukurti piešiniai, ryškėja gesto laisvė ir koncentruota abstraktaus ekspresionizmo galia su lakoniškais štrichų-potėpių mostais, lyg japoniškos kaligrafijos atgarsiais europinėje *art informel* tapyboje. Vis dėlto piešimo ir tapybos jungtis, tiksliau, tapybiško piešinio fenomenas, fiksuojantis tapytojo žvilgsnio išskirtinumą, visais atvejais išlieka aktualiai, net neįžengdama į ekraninės kultūros teritoriją. Antra vertus, kadaise ištarta skambi tapytojo frazė „aš esu realistas“ tampa skausminga tiesa stebint kasdienybėje atsitinkančios mirties natūralumą ir neišvengiamybę, kuri ypač juntama pastarųjų

Ekspozicijos fragmentai

metų piešiniuose iš natūros (pvz., nuo 2017 m. pradėtas piešinių tušu ciklas „Pelės“, kuriame vaizduojamos graužikės, sugautos spąstais Mardasavo sodyboje).

Apžiūrėdama atskiras tapytojo piešinių „salas“ seku chronologinę kūrinių giją, kuri dėsningsai atspindi pagrindinius autoriaus kūrybinės biografijos, taip nuosekliai pristatytos kataloge, etapus. Ieškau dabartyje mane jaudinančių piešinių. Pirmiausia žvelgiu į menininko šeimos gyvenimo akimirkas: žmona Birutė, sūnūs Jonas ir Justinas. Įstringa „Birutė skaito Edgarą Allaną Poe“ (1982), ypač žavi viena linija pieštuku perteikta gulnčios moters poza, tuščio popieriaus lauko pauzės ir siaubas skaitančiosios akyse. Dėmesį patraukia ir du netipiškų kompozicinių sprendimų

V. NOMADO NUOTRAUKOS

autoportretai – pieštuku pieštas japonų poeto Jukio Mišimos atvaizdas su raudonu siūlu prisiūtu receptu („Autoportretas“, 1969) ir anglimi ant drobės užfiksuotas atspindys veidrodyje („Autoportretas (Paskutinė žiema Mindaugo g. 19–1)“, 1994). Įsimena pieštos gulnčių bičiulių figūros, pailsusios („Vytautas Šerys Veliuonoje“, 1988), mirties patalė („Justis ligoninėje, I“, 1988), kai kūnas lyg minkštas gniutulas užklosto kaukolėtas galvas. Pagaliau gracingi tušu piešti kambarių interjerai ir vaizdas pro langą („Liepa Pažaislyje“, 1968).

Šįkart man rūpi ir savaip perskaitoma tapybos istorija, ir jos transformacijos, kai laiko ir vietos duotybės virsta universalijomis. Taip Corot, van Gogho kūrinių motyvai per Vaitiekūno piešinius (pvz., „Stelmužės ažuolas“, 1957; „Vištytis“, 1961, ir kt.) atranda save Lietuvoje. Kita vertus, įdomu matyti patį procesą, kaip Vaitiekūnas piešia atsiinktą slėpinį motyvą („Ūlos krantai“, 1989) ir dirba iš natūros (sūnaus Justino Vaitiekūno piešinys „Tėvas piešia“, 1989). Tikrovėje

menininko pamatytų vaizdų netikėtumas ir paradoksališkumas man ypač atsiskleidžia daugiaprasmiuose tušu tapytuose procesų vaizdiniuose („Laidotuvės Sasnavoje“, 1972; „Rikės maldininkės“, 1987; „Kryžiaus nešimas“, 1989; „Laidotuvės Mardasave“, 2010, 2014).

Povilo Ričardo Vaitiekūno piešiniai – savarankiški kūriniai, turintys taiklius pavadinimus ir neretai tampantys sava laikais teminiais paveikslais (ypač pastele piešti darbai, pvz., „1946 metų žiema Veršvuose“, 1986; „Saulius ritina saulę. Ona neša malką“, 2013). Mano favoritai iki šiol išlieka pastelių ciklai („Aštuoniolika peizažų pro šiaurinį langą“, 2016; „Dienos advento“, 2018), kuriuose atsikartojanti gamtos stichijos ritmika užčiuopia įvykio pulsą, kur panteizmas begalybės kilpoje susipina su krikščionyste. Vaizduodamas pamatytą situaciją, Vaitiekūnas išorinį veiksmą išgrynina ir perverčia į vidinį sielos judesį – man tai veiksmožodiniai kūriniai.

Paroda veikia iki vasario 18 d.

Laukiamiausi šių metų filmai

2022 m. kino teatrams sunkiai sekėsi kompensuoti koronos laikotarpio lankytojų skaičiaus sumažėjimą, o namų kino rinkoje dėl didėjančios konkurencijos taip pat mažėja žiūrovų. Kokiais būdais dėl mūsų dėmesio bus kovojama 2023 metais? Davidas Fincheris vėl bendradarbiauja su „Septynių“ scenaristu, o Leonardo DiCaprio ir Robertas De Niro vaidina naujausiame Martino Scorsese filme. Be to, mūsų laukia antroji „Kopos“ dalis. Neįmanoma nėra bent šiek tiek smalsu pamatyti, kaip Margot Robbie ir Ryanui Goslingui sekėsi atlikti Barbės ir Keno vaidmenis?

„Aftersun“, rež. Charlotte Wells
Neįmantrūs jauno tėvo kelionės su paaugle dukra į Turkijos kurortą vaizdai pasirodo esantys stebėtinai paveikūs. Iš dalies todėl, kad debiutantė Charlotte Wells pasitelkia labai asmeniškų prisiminimus. Tačiau tai priklauso ir nuo aktorių Paulo Mescalio (žinomo iš serialo „Normalūs žmonės“) bei Frankie Corio dueto. Kas žino, ar vienas didžiausių festivalių prizininkų netaps ir „juodojuo arkluku“ apdovanojimų lenktynėse.

„Sprendimas išvykti“ („Heeojil gyeolsim“), rež. Park Chan-wook
Park Chan-wookas išgarsėjo kaip filmų apie kerštą kūrėjas. Naujausiame savo filme jis pasakoja apie obsesiją, kurią lengva supainioti su meile, o gal atvirkščiai? Kalbama, kad korėjietis nusprendė tapti režisieriumi, kai pamatė „Svaigulį“. Jei tai tiesa, „Sprendimas išvykti“ yra graži duoklė Hitchcockui. Filmas prasideda taip: geraširdis policininkas leidžia bemieges naktis prie jaunos našlės, kuri įtariama nužudžiusi savo vyrą, namų. Rezultatas – melodrama pagal *film noir* konvencijas, meistriškai papasakota, kupina įtampos, bet kartu ir humoro.

„Banginis“ („The Whale“), rež. Darren Aronofsky
Šis filmas kelia daug šurmulio, nes į ekranus sugrįžta Brendanas Fraseris – žvaigždė, kurią Holivudas ilginiui nustumė į šalį. Tai susiję ir su vaidmeniu, besiskiriančiu nuo ankstesnių aktoriaus darbų. Fraseris vaidina kūrybinio rašymo mokytoją, kuris tvirtina, kad jo vaizdo kamera sugedusi, bet iš tikrųjų gėdijasi ją įsijungti. Viskas dėl to, kad jis yra liguistai nutukęs. Jis turi problemų dėl sveikatos, todėl neišeina iš savo skurdaus buto. Tačiau į duris pasibeldžia prieš daugelį metų palikta dukra...

„Tár“, rež. Todd Field
Toddas Fieldas retai kuria filmus. Nuo filmo „Maži vaikai“ premjeros praėjo 16 metų. Nenuostabu, kad jo naujasis projektas – piktnaudžiavimo galia hermetiškame klasikinės muzikos pasaulyje studija – kelia

tokias emocijas. Be to, režisierius pasaulinio garso dirigentės vaidmenį skyrė Cate Blanchett. Aktorė, jau apdovanota už savo vaidmenį Venecijos kino festivalyje, tapo viena iš „Oskarų“ favoričių.

„Klyksmas 6“ („Scream VI“), rež. Tyler Gillett, Matt Bettinelli-Olpin
Siaubo kine tikriausiai nėra kitos franšizės, kuri būtų išlaikiusi tokį aukštą lygį. Šeštojoje dalyje veiksmas iš Kalifornijos priemiesčio persikelia į didmiestį. „Niujorkas, naujos taisyklės“, – skelbia plakato šūkis, o reklaminiame anonse kaukėtas žudikas pasirodo Helovino kostiumais apsirengusių metro keleivių minioje. Klausimas: ar pavyks be Neve Campbell? Jos vietą visam laikui užims Jenna Ortega, žinoma iš serialo „Trečiadienė“.

„Džonas Vikas 4“ („John Wick: Chapter 4“), rež. Chad Stahelski
Kas gali nužudyti visus? Ne, tai visai ne Chuckas Norrisas. Po visų permainų Džonas Vikas nusipelnė išeiti į pensiją, tačiau jam nuolat kažkas trukdo. Dabar jo laukia, kaip manoma, lemiamą kovą su gauja samdomų žudikų keliuose žemynuose. Filmo anonse sakoma, kad vyras turi atrodyti elegantiškas vestuvėse arba karste. Keanu Reevesas – vyras iki kaulų smegenų, tačiau su kaklaraiščiu jis tampa žudymo mašina.

„Kitas įvartis – pergalingas“ („Next Goal Wins“), rež. Taika Waititi
Filmas pasakoja apie liūdnai pagarsėjusią Amerikos Samoa futbolo komandą, žinomą dėl 2001 m. FIFA rungtynių, kurias pralaimėjo 31:0. Po kelerius metus trukusių nesėkmių komandą perėmęs olandas Thomas Rongen turėjo padėti žaidėjams įgyvendinti svajonę patekti į pasaulio čempionatą. Pagal šią istoriją jau sukurtas dokumentinis filmas, o dabar laukia komedija, kurią režisuoja Taika Waititi. Vaidina Michaelas Fassbenderis ir Elisabeth Moss.

„Žudikas“ („The Killer“), rež. David Fincher
Michaelą Fassbenderį kartu su Tilda Swinton taip pat matysime Davido Fincherio kriminaliniame trileryje. Režisierius daug metų bandė perkelti Alexio Nolento komiksų seriją į ekraną. Tai pavyko su „Netflix“. Scenarijų apie samdomą žudiką, kurį apima moralinės abejonės, parašė Andrew Kevinas Walkeris. Verta prisiminti, kad Walkeris jau kartą dirbo su Fincheriu. Būtent jis parašė filmo „Septyni“ scenarijų. Ar jiems pavyks pakartoti šio filmo sėkmę?

„Indiana Džounsas ir likimo artefaktas“ („Indiana Jones and the Dial of Destiny“), rež. James Mangold
Aštuoniasdešimtmetis Harrisonas Fordas jau penktą kartą vaidina

archeologą su botagu ir fetrine skrybėle. Filmo veiksmas vyksta 1969 m. ir daugiausia dėmesio skiriama kosmoso lenktynėms tarp Sovietų Sąjungos ir JAV, tačiau paaiškėja, kad nacių blogio gyslos siekia net NASA. Taigi grįžtame prie senųjų Indianos Džounso nuotykių. Praeities epizoduose Fordas buvo atjaunintas pasitelkiant skaitmenines technologijas. Taip pat vaidina Toby Jonesas, Antonio Banderasas, Phoebe Waller-Bridge ir Madsas Mikkelssenas.

„Mėnulio gėlės žudikai“ („Killers of the Flower Moon“), rež. Martin Scorsese
Pagrindinius vaidmenis kuria Leonardo DiCaprio ir Robertas De Niro. Šis filmas – istorinė Davido Granno knygos ekranizacija. Joje pasakojama apie XX a. pradžios įvykius Oklahomoje. Tada vienos indėnų genties teritorijoje buvo atasta naftos, todėl dalis indėnų tapo labai turtingi. Tačiau netrukus jie ėmė žūti paslaptinomis aplinkybėmis. 1923 m., kai aukų skaičius viršijo dvi dešimtis, byla perėjo į būsimo FTB rankas. Indėnų žudynės tapo viena pirmųjų tyrimų biuro bylų. Netrukus paaiškėjo, kad nusikaltimų mastas daug didesnis. Filmas kuriamas su „Apple TV“.

„Neįmanoma misija: mirtinas apšildas. Pirmą dalį“ („Mission: Impossible - Dead Reckoning - Part One“), rež. Christopher McQuarrie
Tomą Cruise'ą galima mėgti arba ne, tačiau negalima paneigti jo atsidavimo vaidmenims. Nors jis jau nebe jaunuolis, vis dar pats atlieka daugumą superagento Itano Hanto triukų: lipa į dangoraižius, gali įsikibti į kylantį lėktuvą. Naujausiame filme bus pasakojama apie Hanto ir jo komandos kovą su tarptautine teroristine organizacija bei branduolinės apokalipsės grėsme.

„Openheimeris“ („Oppenheimer“), rež. Christopher Nolan
Kurdamas filmą apie atominės bombos išradėją Christopheris Nolanas rekonstravo pirmąjį antžeminį branduolinį bandymą, atliktą Naujosios Meksikos dykumoje. Ir visa tai – nenaudojant specialiųjų efektų. Režisierius ne kartą įrodė nesileidžiantis į kompromisus dėl efektų. Robertą Oppenheimerį, genialų fiziką, vadovavusį liūdnai pagarsėjusiam Manhatano projektui, vaidina Cillianas Murphy. Taip pat vaidina Robertas Downey jaun., Mattas Damonas, Emily Blunt ir Florence Pugh.

„Barbė“ („Barbie“), rež. Greta Gerwig
Jau aktorių paskelbimo etape buvo aišku, kad Greta Gerwig orientuojasi ne tik į mažamečių mergaičių auditoriją. Pasakui pamatėme Margot Robbie ir Ryaną Goslingą su juokingomis

„Aftersun“

„Degantis“

šukuosenomis ir kostiumais, o galiausiai pasirodė filmą „2001 metų kosminė odisėja“ parodijaujantis anonsas. Pagrindinė herojė ištremiama iš Barbielando, nes nėra pakankamai tobula...

„Kopa II“ („Dune: Part Two“), rež. Denis Villeneuve
Kas pradėta, turi būti baigta? Tikriausiai todėl net ir tie, kurių nesužavėjo pirmoji Franko Herberto romano ekranizacijos dalis, vis tiek stebės tolesnį princo Polo Atreido likimą. Juk tai buvo tik priešistorė to, kas mūsų laukia. Bonusas Timothée Chalamet gerbėjams: jis vaidins ir miuzikle apie jaunojo Villio Vonkos iš šokolado fabriko nuotykių.

„Pasirodymas“ („Showing Up“), rež. Kelly Reichardt
Režisierė Kelly Reichardt, tęsdama bendradarbiavimą su Michelle Williams, kuria pradedančios skulptorės portretą. Lizė (Williams) stengiasi užbaigti savo naujausius kūrinius, skirtus parodai, ir tuo pat metu dirba administratorės darbą vietinėje meno mokykloje, susiduria su geranoriško buto savininko, kuris taip pat yra kylanti konceptualiojo meno žvaigždė, aplaidumu ir rūpinasi vis labiau susiskaldžiusios šeimos emocijomis. Tai subtili humoristinė drama apie kūrybą, kurioje išvengiama visų klišių, kamuojančių filmus apie menininkus.

„Grafas“ („El Conde“), rež. Pablo Larraín
Po biografinių filmų apie garsias moteris Čilės režisierius ketina iš naujo atverti skaudžią savo šalies istorijos žaizdą – Pinocheto karinę diktatūrą. Kadangi Larraínas nieko

nedaro taip, kaip visi kiti, jis nusprendė į šią istorinę dramą įpūsti šiek tiek fantazijos (ir, regis, komedijos). Santrauka: „Filme Čilės diktatorius Augusto Pinochetas vaizduojamas kaip 250 metų senumo vampyras, norintis tik pagaliau numirti iš gėdos ir dėl šeimos krizių, kurias sukėlė.“ Primename, kad režisierius taip pat ruošiasi filmui apie Marią Callas, kurią vaidins Angelina Jolie. „Grafas“ pasirodys „Netflix“ platformoje.

„Žvėris“ („La bête“), rež. Bertrand Bonello
Netolimoje ateityje, kai emocijos tampa grėsme, Gabrielė (Léa Seydoux) nusprendžia išvalyti savo DNR mašinoje, kuri ją panardins į ankstesnius gyvenimus ir leis atsikratyti bet kokių stiprių jausmų. Tuomet ji sutinka Luisą (George MacKay) ir pajunta su juo stiprų ryšį, tarsi būtų pažinojusi amžinai. Maišančio žanrus filmo veiksmas rutuliojasi trimis skirtingais laikotarpiais: 1910, 2014 ir 2044 metais.

„Degantis“ („Afire“), rež. Christian Petzold
Tai antroji pasakų trilogijos dalis, kurioje daugiausia dėmesio skiriama aistra tarp vyrų. Nedidelis atostogų namelis prie Baltijos jūros. Dienos karštos, o lietaus nebuvo jau kelias savaites. Susirenka keturi jauni žmonės, seni ir nauji draugai. Kai aplink juos ima degti išdžiuvę miškai, įsiliepsnoja ir jų emocijos. Laimė, geismas ir meilė, bet taip pat pavydas, nuoskaudos ir įtampa. Tuo metu miškai dega... Filmo premjera numatoma Berlyno kino festivalyje.

PARENGĖ I. V.

Holivudas nepasikeis

Nauji filmai – „Babilonas“

ŽIVILĖ PIPINYTĖ

Damieno Chazelle'o „**Babilonas**“ („Babylon“, JAV, 2022) prasideda simboliškai: į Holivudo magnato vakarėlį vežamas dramblys išsytuština tiesiai ant savo prižiūrėtojo, o išeinamoji dramblio anga rodoma stambiu planu. Tris valandas trunkančiame filme angos, dugno, purvo motyvą režisierius derins su begaline savo herojų meile kinui, sugebančiam ir juos, ir žiūrovus perkelti į kitą – svajonių pasaulį. Jie tiki, kad kinas žadina jausmus ir leidžia susitapatinti su ekranu, todėl nori būti jo dalimi.

Chazelle'as (jis yra ir scenarijaus autorius) „Babilone“ atskleidžia kelių tokių personažų likimus. Su jais susipažistame tame pačiame magnato vakarėlyje. Šis rodomas kaip milžiniška orgija, kurios varomoji jėga – seksas ir įvairūs narkotikai. Iš bene tūkstančio pusnuogių kūnų, besiraitančių šokio ar geismo ritmu, režisierius išskiria magnato padėjėją Manuelį Toresą (Diego Calva), Holivudo garsenybę Džeką Konradą (Brad Pitt), juodaodį saksofonininką Sidnį Palmerį (Jovan Adepo) ir šviesiaplaukę Nelę LaRoi (Margot Robbie), kuri tiki, kad yra žvaigždė, nors dar nespėjo nusifilmuoti nė viename filme. Bet vakarėlyje kažkoks įtakingasis pastebės jos šokį, ir kitą rytą Nelė atsidurs filmavimo aikštelėje. Ten pat atsidurs ir apie kiną svajojantis Manuelis, paryčiais netikėtai tapęs Konrado asistentu. Netrukus jie abu padarys karjerą, taps draugais, bet Manuelio meilė Nelei liks be atsako.

Manuelio ir Nelės santykiai Chazelle'ui yra pretekstas parodyti istorinį virsmą: filmo veiksmas apima 1926–1932 metus, kai kinas iš nebylaus tapo garsinis, o Holivude įsigalėjo griežta cenzūra, dar vadinama Hayso kodeksu. Chazelle'as, matyt, įsitikinęs, kad pagrindinių

personažų likimai išsamiai atspindi permainų kontekstą. Bet kiekvienas filme pasirodantis personažas yra lyg dėlionė, sudurstyta iš skirtingų likimų. Tarkime, Konradas – tai ir Johnas Gilbertas, ir Chaplinas, ir dar bene dešimt 3-iojo dešimtmečio kino žvaigždžių, kurių karjerą drastiškai nutraukė garso kine atsiradimas. Nelės prototipų net daugiau, juk nesuskaičiuosi, kiek likimų pražudė ne tik garsas, bet ir šlovės troškimas, alkoholis, narkotikai, būtinybė slėpti seksualinę orientaciją ar godūs tėvai.

Tačiau gausios nuorodos į realius likimus, deja, nepaverčia personažų gyvais žmonėmis. „Babilone“ jie taip ir lieka Holivudo ydų ar problemų iliustracija, leidžiančia režisieriui nutiesti nematomą tiltą į jo dabartį. Be sovietinių kritikų pamėgtu terminu *sobiratelnyj obraz* (apibendrintas herojus) įvardijamų personažų, „Babilone“ yra ir autentiškais vardais vadinamų veikėjų, pavyzdžiui, Irvingas Thalbergas ar Louella Parsons, bet jie dažniausiai pasirodo tik epizoduose, nors Chazelle'as ir čia nenuoseklus: už režisierės Rut Adler (Olivia Williams), kurios filmuose vaidina Nelė, gali būti tik Dorothy Arzner – vienintelė tada Holivude dirbusi moteris režisierė. Tik kad „Babilone“ eklektiška viskas – ir kostiumai, ir muzika, ir stilius.

Suprantu, kad šie priekaištai nerūpi Holivudo istorija nesidominčiam potencialiam filmo žiūrovui, bet jie daug pasako apie Chazelle'o požiūrį į kino istoriją. Kartais gali pasirodyti, kad beveik kiekvienoje scenoje pabrėždamas savo herojų seksualumą ar polinkį prie narkotikų, alkoholio, azartinių žaidimų, Chazelle'as tarsi antrina reikalavusiems panaikinti Holivudą 3-iojo dešimtmečio dorybės saugotojams, net iš bažnyčių sakyklų draudusiems žiūrėti Los Andžele pagamintus filmus. Chazelle'as lyg ir bando

„Babilonas“

apsiginti nuo panašių įtarimų, rodydamas aukštuomenės vakarėlį kaip dviveidžių, iš aukšto žiūrinčių į menininkus, susibūrimą, kurio kulminacija tampa Nelės vėmalai ant savimi patenkintų elito veidų.

Gaila, kad liko neišplėtota garsaus juodaodžio saksofonininko Sidnio Palmerio, kuris pasijunta pažemintas ir nesitaikstydamas su rasizmu savo noru palieka Holivudą, linija. Kita vertus, ji, nors ir trumpa, yra nuosekliausia. Gaila gerų aktorių, ypač Margot Robbie, – jie priversti vaidinti ne herojų dramą, ne jų iliuzijų žlugimą, bet tik kulminacinius pasakojamos istorijos momentus. Toks įspūdis, kad režisieriui herojai įdomūs tada, kai patenka į didžiausios įtampos situaciją, kai patiria orgazmą, apsvaigimą, triumfą, baimę ar mirties grėsmę. Kartais jis lyg ir supranta, kad Nelės grumtynės su gyvate ar susitikimas su išprotėjusia motina, Manuelio kelionė su gangsterių į pagrindinių „pramogų“ požemius, kurių žvaigždė – žiurkes ryjantis stipruolis, nelabai ką turi bendro su filmo tema, tada grįžta prie istorijos ir rodo ilgą epizodą apie tai, su kokiais problemomis susidurdavo pirmųjų garsinių filmų kūrėjai, bet ir vėl užbaigia epizodą emociniu kirčiu – operatoriaus mirtimi nuo šilumos smūgio.

Kita vertus, šis epizodas lyg ir perpasakoja tai, ką daug grakščiau klasikiniame miuzikle „Dainuoju lietuje“ („Singin' in the Rain“, 1952) parodė gyvių tų permainų liudininkai Gene'as Kelly ir Stanley Donenas. Nuorodų į šį filmą „Babilone“ yra ir daugiau, jo seanse atsidurs po ilgos pertraukos Los Andžele apsilankęs Manuelis. Panašios scenos leidžia Chazelle'ui postmodernistiškai interpretuoti kai kurių garsių filmų epizodus, kad ir tvirtinti, esą iš kinės Fei (Li Jun Li) dainos magnato vakarėlyje gimė Josepho von Sternbergo „Maroko“ („Morocco“, 1930) ir vilkinčios smokingą Marlene Dietrich triumfas, ar Manuelio ir Nelės akimis pamatyti gigantišką filmavimo aikštelę, kurioje vienu metu filmuojama daug skirtingų filmų. Kartais „Babilonas“ pradeda priminti Michelio Hazanaviciaus „Artistą“, kur panašaus į Džeką Konradą personažo istorija parodyta daug švelniau, ar net ankstesnį paties Chazelle'o filmą „Kalifornijos svajos“, rodantį iš esmės tokias pat kaip Manuelio ar Nelės iliuzijas. Tačiau ir pastarasis Chazelle'o filmas, ir jo „Pirmasis žmogus“ savaip polemizavo su Holivudo stereotipais, o „Babilonas“ – tik dar vienas šimtmetį gyvuojančių legendų perpasakojimas, nors režisierius ir stengiasi prilygti Martino Scorsese „Aviatoriui“.

Regis, Chazelle'as daug skolinosi iš skandalingos Kennetho Angero knygos „Hollywood Babylon“. Angeras, Holivudo kostiumininkės anūkas, vaikystėje vaidinęs ne viename filme, pokario metais tapo vienu pirmųjų JAV pagrindžio filmų kūrėjų. Knygą skaičiau senokai, bet iki šiol prisimenu nemalonų salsvą paskalų prieskonį.

Priešingai nei Quentinui Tarentino, savo filmuose neslepiančiam tamsiųjų Holivudo pusių, bet suvokiančiam, kad tai taip pat jo giliosios savasties dalis, Chazelle'ui Holivudo istorija yra tik vis dėlto iki galo nesuformuluotų apmąstymų apie kino galią pretekstas. Tai liudija ir „Babilono“ pabaigoje pasirodantys negrabiai sumontuoti Luiso Buñuelio, Karlo Theodoro Dreyerio filmų, kitų šedevrų fragmentai ir net garsioji Godardo „Savaitgalio“ pabaiga – kadras „Fin du cinema“. Bet kinas nesibaigia, ir apie tai vienoje įspūdingiausių „Babilono“ scenų Konradui kalba Jean Smart suvaidinta žurnalistė, sakydama, kad po šimto metų kas nors žiūrės filmą, kuriame aktorius vaidina, ir jis vėl bus gyvas.

Stebuklu netikiu, o istorija tikiu?

Nauji filmai – „Stebuklas“

AUGUSTĖ NALIVAIKĖ

Šiuo metu „Netflix“ platformoje galima pamatyti naujausią Sebastião Lelio filmą „**Stebuklas**“ („The Wonder“, Airija, D. Britanija, JAV, 2022), kuris patvirtina, kad šis kino režisierius puikiai žino, ką daro su jautrumo ir išgilinimo reikalaujančiomis sunkiomis temomis. „Fantastiška moteris“ Lelio pelnė „Oskaro“ apdovanojimą už geriausią filmą užsienio kalba,

todėl „Stebuklo“ kino kritikai taip pat laukė keldami režisieriui nemažus lūkesčius.

Filmo tematika labai plati, bet viskas siejasi itin sklandžiai, o akylesniam žiūrovui patiks simbolių gausa. Tiesa, ne visiems bus akivaizdus filmo laikmečio kontekstas, nes tam reikia turėti ir istorijos žinių. Elžbieta „Lib“ Rait (Florence Pugh), anglė slaugytoja, atvyksta į gūdų Airijos kaimą stebėti keturiolikmetės mergaitės Anos (Kíla Lord Cassidy), kuri,

pasak šeimos narių, jau keturis mėnesius minta tik Dievo iš dangaus atsiųsta mana. Elžbietai ir vienuolei seseriai Maikl (Josie Walker) patikima išsiaiškinti, ar mergina tikrai nieko nevalgo, ar čia Dievo apsireiškimas, ar paprasčiausia apgavystė. Veiksmas vyksta bado, dėl kurio kaltinti galima ir Didžiosios Britanijos valdžią, nusiaubtoje Airijoje. Didysis badas (1845–1852) smarkiai prisidėjo prie politinės, socialinės bei demografinės krizės Airijoje

ir turėjo neigiamų pasekmių šios valstybės raidai.

Taigi Elžbieta, priklausanti airių okupantų anglų pusei ir gražiaiama imperialistinės kaltės, nuolat jaučia vietinių nepasitikėjimą ir pagiežą. Tiek Ana, tiek jos šeima vis kartoja Elžbietai, skeptiškai nusi-teikusiai teorijos „mana iš dangaus“ atžvilgiu: „tu mūsų nesupranti“, „tu mūsų nepažįsti“. Kuriamas įdomus kontrastas – priešinamas savanoriškas, religiniais motyvais pagrįstas badavimas ir priverstinis badas,

pasibaigęs milijono airių mirtimi. Savas *versus* svetimas, mokslas *versus* religija – tik dalis temų, analizuojamų šiame filme. Vis dėlto filmo moralas palankesnis sekuliarus mąstymo pusei, nes merginą nuo bado sukeltos mirties išgelbėja ne stebuklas, o ryžtingi Elžbietos veiksmai.

Kita vertus, Elžbietos kaip gelbėtojos vaidmuo yra „sulytintas“ (angl. *gendered*), nes istoriškai

NUKELTA Į 13 PSL.

Jei patinka laisvo kritimo jausmas

Krėsle prie televizoriaus

Laiko patikrintas filmas – Ridley Scotto karinė drama **„Juodojo vango žūtis“** (TV3, 28 d. 21.30) – nukels į 1993-ųjų spalį, kai amerikiečių jūrų pėstininkai sukilusioje Somalio sostinėje Mogadiše gelbėjo savo draugus. Šalis jau daug metų skendėjo pilietiniame kare – skirtingos gentys kovojo tarpusavyje, vogė Jungtinių Tautų pristatomą maistą, puldinėjo taikdarius. Iki atvykstant JAV armijai, kuri norėjo nutraukti konflikto eskalavimą, fiksuota per tris šimtus tūkstančių mirčių. Amerikiečiai nusprendė pagrobti kelis vietinius vadukus ir taip susilpninti apsišaukėlio prezidento Mohamedo Farraho Aidido įtaką. Operacijos atlikti išsiųstas reindžerių būrys – 75 kariai. Deja, du sraigtasparniai buvo pašauti, o kariai susidūrė su gausiomis priešojų pajėgomis. Mūšis truko beveik visą parą. Tą laiką ir apima 143 min. trunkantis Scotto filmas. Didžioji jo dalis – mūšiai Mogadišo gatvėse, čia nėra vieno pagrindinio veikėjo. Tai grynas veiksmo filmas, tiksliai suvaizdintas, žiaurus, kraujo persmelktas reginys, papildytas keliais karinės dramos elementais, bet Sławomiro Idziako nufilmuotuose kadruose galima pajusti tikrą karo alsavimą.

Paprašytas apibūdinti savo filmo **„Iki pasimatymo ten, aukštai“** (LRT Plius, vasario 2 d. 2.33) žanrą, režisierius Albert'as Dupontelis pavadinio jį niūria pasaka ir pridūrė, kad stilių sugalvojo ne pats – tokia yra knyga, kurią jis ekranizavo. Knyga – tai Pierre'o Lemaître'o romanas, 2013 m. apdovanotas Goncourt'ų premija. Jis išleistas ir lietuviškai. Bet iš anksto siūlau atsakyti filmo lyginimo su knyga – literatūros ir kino keliai skirtingi.

„Iki pasimatymo ten, aukštai“ veiksmas prasideda paskutinėmis Pirmojo pasaulinio karo dienomis.

Niekšas kapitonas, kuriam žmogaus gyvybė nieko nereiškia, siunčia į tikrą mirtį du eilinius – milijonieriaus sūnų, gabų dailininką Eduardą ir buvusį paštininką Alberą (jį suvaizdino pats Dupontelis). Vienas jų bus beveik palaidotas gyvas, kitas neteks pusės veido, gelbėdamas draugą. Jau po karo, sunaikinusio bet kokią moralę, draugai atsisakys grįžti į gyvųjų pasaulį, apsimės mirusiais ir užsidės kaukes – tiesiogine bei perkeltine prasme. Vienas tapys paveikslus, kitas taps jo impresarijumi. Pasak režisieriaus, tai filmas ne apie karą, o apie tai, kas lieka jam pasibaigus, apie tai, kokią kainą žmonės sumoka už militaristines avantiūras. Dupontelis sako, kad „filmas kelia svarbų klausimą: kas svarbiau visuomenei – paminklai ar žmonės? Ar tikrai nuoširdūs tie, kurie nori groti patriotinius maršus nacionalinės sielos stygomis?“

2017 m. pasirodęs filmas „Iki pasimatymo ten, aukštai“ sulaukė penkių „Cezario“ apdovanojimų ir populiarumo tarp žiūrovų, nors kritikai nebuvo tokie vieningi ir įžvelgė nelabai sėkmingą bandymą susieti dramą apie karo beprasmiškumą, komišką pasakojimą apie du apsukruolius ir jausmingą draugystės studiją.

Kaip skirtingų istorijų mišinį galima vertinti Krivo Stenderso filmą **„Nudėk mane triskart“** (LNK, 30 d. 22.30). Mažame Australijos mieste lyje gyvenantys jo veikėjai primins ciniškus Guy'aus Ritchie personažus. Elis (Alice Braga) vyras Džekas (Callan Mulvey) įsitikinęs, kad ji jam neištikima, ir sumoka samdomam žudikui Čarliui (Simon Pegg), bet šis greit supranta, kad nėra vientelis, planuojantis nužudyti neištikimą žmoną. Taip Elis susieja iškart tris istorijas – žmogžudystės, šantažo ir keršto.

Prieš kelis dešimtmečius kurti filmui neatrodo tokie margi (gal ir aš juos žiūrėdamas tada buvau kitoks), bet jie verčia pamiršti postmodernistinius žaidimus, net jei yra ankstesnių perdirbiniai, kaip kad Johno McTiernano **„Tomo Krauno afėra“** (LNK, 27 d. 23.30). Pierce'o Brosnано suvaizdintas finansininkas ir milijonierius Kraunas, regis, gali nusipirkti viską, jam neatsispirs jokia moteris. Tačiau yra daiktų, kurių nenusipirksi, o Kraunui reikia vieno Claude'o Monet paveikslo. Šis staiga dingsta iš muziejaus ir Kraunas bus paskutinis žmogus, kurį pradės įtarinėti vagyste, bet atsiras viena protinga ir ciniška detektyvė (Rene Russo)...

Nuo 1968 m. Normano Jewisono sukurtą originalo McTiernano filmas skiriasi nebent tuo, kad pagrindiniam veikėjui nereikia nieko niekam įrodinėti – jam patinka ieškoti sau lygaus priešininko. Patinka laisvo kritimo jausmas. Patinka brangus šampanas. Ar už tai reikia atsiprašinėti? Gal filmo „žinutė“ pasirodys ciniška, bet mėgautis gražiu menkniekiu – taip pat menas.

Ko gero, Haroldo Ramiso filmo **„Švilpiko diena“** (LNK, 28 d.15.50) herojus televizijos komentatorius Filas Konorsas (Bill Murray) to nesuprastų. Bent jau iš pradžių. Kiekvienais metais jis atvažiuoja į miestelį Pensilvanijos valstijoje, kur vasario 2-ąją švenčiama Švilpiko diena. Tačiau šįkart laikas iškrėtė piktą pokštą – ėmė ir sustojo: Filas kasdien atsibunda vasario 2-ąją ir niekaip negali nuo to pabėgti. Kita vertus, ar taip blogai Filas leidžia laiką: jis pagaliau suprato, koks skirtumas tarp *The God* ir *A God* (įsiklausykite į šį Filo monologą), išmoko skambinti pianinu, daryti ledo skulptūras, kalbėti prancūziškai ir būti geru žmogumi, kad, pasenęs tik viena diena, pasinertų į

„Iki pasimatymo ten, aukštai“

„Švilpiko diena“

naują, pavojų kupiną gyvenimą su Andie MacDowell heroje Rita.

„Švilpiko diena“ – nemoralizuojantis, bet paveikus filmas, rodantis, kad reikia gyventi čia ir dabar. Žinia, savaime suprantama, ne tokia jau originali, bet kad šią pamoką išmoktum, prireiks filmą pasižiūrėti gal ir ne vieną kartą.

„Švilpiko diena“ greit tapo itin populiariu filmu ir sulaukė pačių įvairiausių interpretacijų – jo idėjas aiškino filosofai, psichoanalitikai, Jungo sekėjai, budizmo teoretikai, bet šįvakar, artėjant tikrajai Švilpiko dienai, kurią rodys visos pasaulio

televizijos, verčiau priminsiu anekdotą apie blondinę prie rojaus vartų. Kad ten patektų, ji turi atsakyti į švento Petro klausimą, kas yra Velykos. Blondinė sako, kad tai sena šventė, atsiradusi po to, kai nukryžiuo Jėzų Kristų, jis taip išbuvo tris dienas, o paskui jo kūną paguldė į urvą ir įėjimą užrūtinio akmeniu: „Bet dabar kasmet akmenį nuritina, Kristus išeina, ir jei jis pamatys savo šešėlį, žiema tęsis dar kelias savaites...“

Jūsų –
JONAS ŪBIS

ATKELTA IŠ 12 PSL.

globėjiškos savybės priskiriamos moterims. Verta pabrėžti, kad tiek Ana, tiek Elžbieta kažką gelbėja, o galiausiai gelbėja pačios save ir viena kitą. Elžbietą kamuoja kaltė ir kūdikio praradimo skausmas, todėl ji siekia žūtibūt išgelbėti Aną, taip tarsi išpirkdamą kaltę tiek dėl bado Airijoje, tiek dėl savo kūdikio mirties (jos aplinkybės nėra atskleidžiamos). Su potencialaus mylimojo Viljamo (Tom Burke) pagalba gelbėdama Aną, našlė Elžbieta tarsi sukuria naują šeimą. Elžbieta ieško naujos pradžios, ir filme šią naują pradžią simboliškai sukuria namo, kuriame gyvena Ana su šeima, sudeginimas. Ugnis valo ir leidžia iš pelenų užgimti naujiems dalykams.

„Stebuklas“

Dar viena tema, plėtojama filme, yra riba tarp kontrolės ir laisvės, kuri ne visada aiški. Galime manyti, kad esame laisvi, nors iš tikrųjų mūsų gyvenimas yra tapęs kalėjimu, arba atvirkščiai – esame įkalinėti, bet jaučiamės laisvi. „Stebukle“

pagrindinės veikėjos ne iš karto apžįsta savąją situaciją, todėl paskutinė filmo dalis ir yra tokia paveiki. Tiek Ana, tiek Elžbieta pagaliau supranta, kad jų gyvenimą kontroliuoja išorės jėgos, ir įgalina save imtis veiksmingų pokyčių.

Operatorės darbas (Ari Wegner) ir garso takelis (Matthew Herbert) verti atskiro paminėjimo. Elžbietą matome einančią į Anos namą Airijos kaimo keliais, atvirais laukais, vėjo nugairintomis žolėmis, o virš jos galvos – beribis dangus. Kitą akimirką ji jau klaustroforiškame Anos miegamajame, kuriame vyksta „ligonės“ stebėjimas ir užsimezga judviejų ryšys. Nuolatinis skirtingų erdvių kontrastas sukuria bėkompromisių pasaulių jausmą, deja, nė vienas iš jų nesuteikia herojėms ramybės. Kadrai iš Anos namo primena kiaroskuro technika tapytus paveikslus. Apskritai „Stebuklas“ dažnai primena paveikslą – intymų, gąsdinantį, bet keičiantį pasaulio suvokimą. Garso takelis nustebins dažną žiūrovą, nes „kaimo siaubo“ atmosferą

veiksmingai kuria elektroninės muzikos garsai, nebūdingi psichologinės istorinės dramos apdarą besimatuojančiam filmui.

Galiausiai – režisierius pasirinko nagrinėti istorijų pasakojimo temą. Filmą pradedamas vaizdu iš kino studijos. „Stebukle“ nuolat kalbama apie fikciją ir faktus, istorijų pagrįstumą ir reikšmę. Bene filmo viduryje į žiūrovą kreipiasi viena iš istorijos veikėjų, vėl pabrėždama, kad „tai yra istorija“. Mano nuomone, šios žiūrovo „atsitokėjimą“ skatinančios scenos nėra pats geriausias režisieriaus sprendimas. „Stebuklas“ – stiprus ir įtraukiantis filmas, todėl tiesioginis kreipimasis į žiūrintįjį gali suveikti priešingai, nei norėta.

Rež. S. Bareikis, scenogr. V. Ribokas, kost. dail. B. Mikėnaitė-Zorskienė, muzika M. Zenkevičiūtės-Monikazės. Vaidina M. Jampolskis, S. Uždavinsys, D. Kuodytė, E. Mikolajūnaitė Mažoji salė 28 d. 14 val. – R. Mikučio „LIUNĖS NUOTY-KIAI“. Rež. A. Grybauskaitė 29 d. 14, 16 val. – Š. Datenio „EVOLIUCIJA“. Rež. Š. Datenis II. 4 d. 14 val. – „ANGELIUKAS. ŽIRAFĄ. BATUKAS“ (pagal M. Gusniovskos pjesę „Beprasmybė, Angeliukas, Žirafa ir Staliukas“). Rež. A. Sunklodaitė 5 d. 14 val – MĮSLĖ(S). Scenarijaus aut., rež. ir dail. A. Bagočiūnaitė-Paukštienė „Menų spaustuvė“ 27 d. 18.30 – „PASKUTINIS SPEKTAKLIS“. Rež. G. Zapalskis 27 d. 19 val. <i>Juodojoje salėje</i> – L. Tolstojaus „KREICERIO SONATA“. Insc. aut., rež. V. Masalskis (Klaipėdos jaunimo teatras) 28 d. 19 val. – PREMIJERA! „FLOCKING“. Choreogr. J. Leighton. Šokėjai D. Binkauskaitė, N. Claes, G.M. Ūsė, M. Ūsas, E. Senkuvienė, I. Kuznecova, V. Zobielaitytė, R. Vilsonas (Šeiko šokio teatras, meno vad. A. Šeiko) 29 d. 18, 20 val. – akustinė programa „D. Starkauskas: Širdis plaka, jausmo nėra“ 31 d. 19 val. – „DULKĖTĮ VEIDRODŽIAI“. Pjesės aut. ir atlikėjas R. Klezys. Rež. I. Jackevičiūtė 2 d. 18.30 <i>Juodojoje salėje</i> – „JUODA – BALTA“. Rež. A. Giniotis („Atviras ratas“) 4 d. 11 val. – diskusija ir dirbtuvės „Lietuviškas džiazas užsienyje“ 4 d. 16 val. – „LOW AIR“ didysis metų įvykis „What’s your fLOW?“ 5 d. 19 val. – „ME TWO / SAVOJ KRŪVOJ“. Idėjos aut., choreogr. A. Gudaitė, rež. J. Ter-telis („Low Air“) 5 d. 19 val. <i>Kišeninėje salėje</i> – PREMIJERA! „TARSI VAIZDUOTĖS EPIZODAS, KURĮ VADINAME TIKROVE“ (pagal F. Pessoa kūrinį „Nerimo knyga“). Rež. P. Makauskas, šviesų dail. K. Zajauskas, garso menininkė G. Gai-galaitė, kost. dail. D. Kačonaitė. Vaidina P. Barzdžius, K. Legenis KAUNAS Nacionalinis Kauno dramos teatras 27–29 d. 18 val. <i>Didžiojoje scenoje</i> – „VEIDAS/ VISAGE“. Rež. V. Adelus ir I. Adelus&Suran (Prancūzija) (NKDT kartu su Ešo prie Al-zeto teatru ir „Kaunas 2022“) 29 d. 12 val. <i>Ilgojoje salėje</i> – „EMILIJŲ EMI-LIS“. Rež. A. Gornatkevičius 31, II. 1, 2 d. 14 val. <i>Rūtos salėje</i> – D. Čepauskaitės „LĖ-KIAU-LĖ-KIAU“. Rež. E. Kižaitė 31 d. 18 val. <i>Didžiojoje scenoje</i> – renginys, skirtas R. Staliliūnaitės 85-ajam gimtadieniui paminėti, ir J. Lingio dok. filmo „Dak-tarė Dalia Grinkevičiūtė“ peržiūra II. 1 d. 19 val. <i>Ilgojoje salėje</i> – I. Vyrypaevo „VASAROS VAPSVOS GELIA MUS NETGI LAPKRITĮ“. Rež., dail. N. Maglakelidzė (Sakartvelas) 3 d. 18 val. <i>Didžiojoje scenoje</i> – H. Ibseno „PERAS GIUNTAS“. Rež. C. Polgáras 4 d. 18 val. <i>Rūtos salėje</i> – L. Tolstojaus „KREICERIO SONATA“. Insc. aut., rež. V. Masalskis (Klaipėdos jaunimo teatras) 5 d. 15 val. <i>Didžiojoje scenoje</i> – M. Maeterlincko „ŽYDROJI PAUKŠTĖ“. Rež. V. Martinaitis Kauno valstybinis muzikinis teatras 27 d. 18 val. – F. Loewe „MANO PUIKIOJI LEDI“. Rež. V. Streiča, muzikinis vad. ir dir. J. Janulevičius, dir. J. Geniušas 28 d. 18 val. – T. Dobrzanskio „KARALIAUS ANTRININKAS“. Rež. K.S. Jakštas, dir. V. Visockis 29 d. 12 val. – A. Jasenkos „DRYŽUOTA OPERA“. Rež. V. Martinaitis, Dir. V. Visockis	29 d. 18 val. – J. Strausso „ŠIKŠNOSPAR-NIS“. Dir. J. Geniušas II. 2 d. 18 val. – G. Rossini „TURKAS ITALIJOJE“. Pastatymo muzikinis vad. ir dir. E. Pehkas (Es-tija), rež. A. Vaarikas (Estija). Dir. J. Janulevičius 3, 4 d. 18 val. – F. Wildhorno „GRAFAS MONTEKRISTAS“ (pagal A. Dumas ro-maną). Dir. J. Janulevičius 5 d. 12 val. – Z. Bružaitės „GULIVERIO KELIONĖS“ (pagal J. Swifto romaną, libreto aut. D. Čepauskaitė). Muzikinis vad. ir dir. V. Visockis Kauno kamerinis teatras 27, 28 d. 18 val., 29 d. 12, 18 val. – PREM-JERA! J.-P. Sartre'o „NEPALAIDOTI MIRU-SIEJI“. Rež. J. Vinciūnas. Vaidina I. Sikors-kytė, P. Barzdžius, M. Sigliukas, M. Berulis, R. Petraitis, Š.R. Meliešius, R. Siaurusaitis 29 d. 12 val. – „IŠ KUR AŠ?“ Rež. R. Kimbraitytė II. 1 d. 18 val. – „SIBIRO HAIKU“ (pagal J. Vilės knygą). Kūrybinė grupė S. Degu-tytė, B. Ivanauskas, R. Valčik, M.L. Pranulis (Stalo teatras) 3 d. 18 val. – A. Oz „VĖJO PRIGIMTIS“. Rež. G. Aleksa 4 d. 18 val. – M. Duras „HIROŠIMA, MANO MEILE“. Rež. R. Abukevičius Kauno lėlių teatras 28 d. 12 val. – „ALIO ALIO, ŽEME!“ (pagal V.V. Landsbergio kūrinį „Arklio Dominyko kelionė į žvaigždes“). Rež. G. Damanskytė 29 d. 12 val. – „ŠEIMYNĖLĖ IŠ DIDŽIOSIOS GIRIOS“. Rež. O. Žiugžda II. 1 d. 18 val. – „DIAGNOZĖ: VISIŠKAS RUDNOSIUKAS“. Rež. V.V. Landsbergis 4 d. 12 val. – „ŽALIAS ŽALIAS OBUOLIU-KAS“. Rež. A. Lebeliūnas KLAIPĖDA Klaipėdos valstybinis dramos teatras 27 d. 11, 12 val. <i>Juodojoje salėje</i> – „DEBESŲ LOPŠINĖ“. Choreogr. ir rež. L. Geraščenko (šokio teatras „Judesio erdvė“) 28 d. 18 val. <i>Kamerinėje salėje</i> – D. Čepauskaitės „PUPOS“. Rež. M. Vendland 28 d. 18.30 – R. Jaroszo „ROBOTŲ PASA-KOS“. Rež., šviesų dail. K. Dworakowski II. 1 d. 18 val. <i>Mažojoe salėje</i> – „NUOSTA-BŪS DALYKAI“ (pagal D. Macmillano pjesę). Rež. K. Glušajevas (teatras „Kitas kampas“) 4 d. 18.30 <i>Mažojoe salėje</i> – J. Anouilh'o „EURIDIKĖ“. Rež. M. Pažereckas Klaipėdos muzikinis teatras 29, II. 4 d. 12 val. <i>Žvejų rūmuose</i> – J. Gai-žausko „BURATINAS“. Meno vad. T. Am-brozaitis, dir. G. Vaznys ŠIAULIAI Šiaulių dramos teatras 27 d. 18.30 – R. Kmitos „REMYGA“. Rež. O. Koršunovas 28 d. 17.30, 20 val. – „FOUND FOUND FOUND“. Tekstas D. Zavedskaitės, rež. N. Jasinskas 29 d. 12 val. <i>Mažojoe salėje</i> – „BLUSYNO PASAKOJIMAI“ (pagal G. Morkūno knygą). Rež. A. Gluskinas 29 d. 18 val. – Y. Rezos „PABANDOM DAR KARTĄ“ („SKERDYNIŲ DIEVAS“). Rež. A. Lebeliūnas II. 3 d. 18.30 – E. O’Neilo „MEILĖ PO GUO-BOMIS“. Rež. P. Ignatavičius 4 d. 18 val. – „VARDAN TOS...“ (pagal P. Vai-čiūno dramą „Patriotai“). Rež. A. Giniotis PANEVĖŽYS Juozo Miltinio dramos teatras 27 d. 18 val. – N. Gogolio „APSIAUSTAS“. Rež. K. Siaurusaitytė (Miltinio laboratorija) 28 d. 18 val. – S. Kymantaitės-Čiurlionienės „TIE METAI“. Rež. J. Vaitkus 29 d. 12, 14 val. – „LOPŠINĖ ŽEMEI“. Rež. I. Jackevičiūtė	II. 1 d. 19 val. – „KŪNAI“. Choreogr., rež. M. Pinigis ir A.C. Bibiano 3 d. 18 val. – „BIG PHARMA“. Rež. A. Bumšteinas 4 d. 18 val. – „ŠV. SPEIGAS“ (pagal Q. Ta-rantino „Grėsmingąjį aštuonetą“). Rež. A. Špilevojus Koncertai Lietuvos nacionalinė filharmonija 27 d. 18 val. <i>Kauno valstybinėje filharmoni-joje</i>, 28 d. 19 val. <i>Vilniuje, Filharmoni-jos Didžiojoje salėje</i>, – orkestro muzikos koncertas „Mozarto muzikos efektas. LKO, Ieva Pranskutė, Mislav Brajković, Martynas Stakionis“. Lietuvos kamerinis orkestras (meno vad. ir dir. S. Krylovas). Solistai I. Pranskutė (smuikas), M. Brajkovičius (violončelė, Kroatija). Dir. M. Stakionis. Programoje W.A. Mozarto, J. Juzeliūno kūriniai 29 d. 12 val. <i>Vilniuje, Filharmonijos Didžio-joje salėje</i>, – koncertas visai šeimai „Kai skamba būgnai“. Muzikuos ir su vaikais bendraus V. Švažas (perkusija), G. Mačiulskis (perkusija). Programoje G. Mačiulskio kūrinių mušamiesiems improvizacijos 29 d. 16 val. <i>Viniuje, Filharmonijos Mažo-joje salėje</i>, – kamerinės muzikos koncertas „Japoniški peizažai su Čiurlionio kvartetu“. Čiurlionio kvartetas. Programoje J. Hisaishi, Ph. Glasso, T. Takemitsu, V. Bartulio, T. Yoshimatsu kūriniai 30 d. 14 val. <i>Vilniuje, Filharmonijos Mažojoe salėje</i>, – edukacinis koncertas TAU nariams „Melodijų puokštė“. G. Dalinkevičius (smui-kas), P. Jaraminas (fortepijonas). Progra-moje B. Dvariono, H. Wieniawskio, P. Sarasate’s, J. Massenet ir kt. kūriniai 4 d. 19 val. <i>Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje</i>, – orkestro muzikos koncertas „Per nailono uždangą. Vytautas Bacevičius ir Gražyna Bacewicz“. Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras (meno vad. ir vyr. dir. M. Pitrėnas). Solistas J. Wawrowskis (smui-kas, Lenkija). Dir. M. Pitrėnas. Programoje V. Bacevičiaus, G. Bacewicz, E. Rautavaaros kūriniai 5 d. 12 val. <i>Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje</i>, – koncertas visai šeimai „Disnėjaus filmų muzika“. Ansamblis „Musica humana“ (meno vad. ir dir. R. Beinaris). Solistė E. Va-karinaitė (balsas). Dalyvauja S. Minkevičius (fortepijonas), E. Kuleševičius (klarnetas), P. Gefenas (fleita), D. Verbickas (muša-mieji). Dir. R. Beinaris 5 d. 16 val. <i>Vilniuje, Filharmonijos Mažojoe salėje</i>, – D. Mažintas (fortepijonas). Progra-moje F. Chopino kūriniai VILNIUS Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras II. 1 d. 19 val. <i>Lietuvos nacionalinėje filhar-monijoje</i> – LVSO gimtadienio koncertas. Solistas L. Geniušas (fortepijonas), Lietu-vos valstybinis simfoninis orkestras. Dir. G. Rinkevičius. Programoje L. van Beethoveno, A. Brucknerio kūriniai Šv. Kotrynos bažnyčia 31 d. 19 val. – Sauliaus ir Jokūbo Bareikių autorinių dainų vakaras 5 d. 12 val. – koncertas vaikams „Muzikinis nuotykis su bardais“. Atlikėjai V.V. Lands-bergis, A. Kaniava, V. Rašimas 5 d. 18 val. – V. Bagdono ir A. Balsio koncer-tas „Bagdoniškos dainos“ „Organum“ koncertų salė II. 3 d. 19 val. – „Vaidman-Krasovsky duo“: V. Vaidman (smuikas, Izraelis), E. Kra-sovsky (fortepijonas, Izraelis). Programoje L. van Beethoveno ir F. Schuberto kūriniai
--	---	--

Savaitės filmai

Babilonas ***

Nebyliojo kino eroje ambicinga aktorė ir meksikietis padavėjas sparčiai kyla karjeros laiptais. Tačiau Holivude įsitvirtinus garsui, šlovės saulė virsta negailestinga kova dėl išlikimo. Staiga senosios žvaigždės tampa neberekalingos, nes jų balsai per ploni, o vaidyba per daug ekspresyvi. Atrodo, kad naujausiam Damieno Chazelle’o filme visko tiesiog per daug ir režisieriui sunku sutelkti dėmesį. Personażas keičia personażą, tačiau nė vienas jų neįgauna gylio. Žmogiškosioms dramoms skiriama per mažai vietos, kad jos galėtų sujaudinti, o pompastika neišvengiamai veda nuovargio link. Vaidina Margot Robbie, Bradas Pittas, Tobey Maguire’as, Diego Calva, Olivia Wilde ir kt. („Babylon“, rež. Damien Chazelle, JAV, 2022)

Fabelmanai *****

Pirmasis Steveno Spielbergo filmo „Fabelmanai“ epizodas, kai 1952-ųjų gruodį mama Micė (Michelle Williams) ir tėvas Bertas (Paul Dano) aiškina pirmąkart į kino teatrą išsirengusiam penkiamečiam Semui (Mateo Zoryan), kas yra kinas, iškart suformuluoja dvi pagrindines filmo temas. Kaip Bacho ar Beethoveno kūrinuose, kuriuos skambina mama, abi temos bei jų kaita yra savaip muzikinės „Fabelmanų“ formos pagrindas. Spielbergas visą filmą, kurio veiksmas apima daugiau nei dešimt metų, varijuoja Semo tėvų ir santykių su jais, kino kaip būdo pažinti ir suprasti save bei kitus temomis. Spielbergas neslepia, kad pasakoja apie save, tad „Fabelmanai“ – tarsi šeimos albumo vartymas. („The Fabelmans“, rež. Steven Spielberg, JAV, Indija, 2022)

Kairo sąmokslas ***

Žvejo sūnus Adamas (Tawfeek Barhom) netikėtai gauna valstybinę stipendiją prestižiniame al Azharo universitete Kaire. Iš pradžių atrodo, kad laukia tradicinis auklėjimo romanas – pasakojimas apie ambicingą jaunuolį, kuris atsidūręs svetimoje aplinkoje mokosi naujų gyvenimo taisyklių ir išminties, bet Kanuose už geriausią scenarijų apdovanoto filmo veiksmas greit priverčia atsisakyti panašių lūkesčių. Mirus al Azharo didžiajam imamui, prasideda politinė kova dėl jo vietos, joje dalyvauja ne tik religiniai veikėjai, bet ir prezidentūra, saugumo struktūros. Ją ir stebime naivaus Adamo, tampančio politinio žaidimo sraigteliu, akimis. Žaidimas žiaurus ir kruvinas, kupinas aliuizijų į naujausius Egipto politinius įvykius, mat virš šalies vis dar sklando Musulmonų brolijos šešėlis. („Waad Min Al Janna“, rež. Tarik Saleh, Švedija, Prancūzija, Suomija, Danija, 2022)

Korsažas ***

Tai ne istorinis filmas, nors jo herojė – Sisi vadinta Austrijos ir Vengrijos imperatorė Elžbieta, o greičiau fantazija apie moterį, bandančią išsilaisvinti iš laiko, žmonių ir papročių jai primetamo tabu korseto. Gražuolė ir elegantiškumo įsikūnijimas Sisi dar būdama gyva tapo populiariosios kultūros heroje, iškart sukeliančia asociacijas su įmantriomis ilgų plaukų šukuosenomis, liekna talija ir žirgais. „Korsaže“ tai taip pat visai apžaidžiama, kartais nebijant ironijos ar primerkto žvilgsnio iš dabarties. Bet, nepaisant gana žaismingo požiūrio į istoriją ir jos personażus, Vicky Krieps vaidina tragišką moterį: jos Sisi bijo laiko tėkmės ir vientvės, nemoka mylėti savo vaikų, vis labiau tolsta nuo tikrovės, kuri jai nepriimtina, nes yra tik negyvų aukštuomenės taisyklių rinkinys. („Corsage“, rež. Marie Kreutzer, Austrija, Prancūzija, Liuksemburgas, Vokietija, 2022)

Salų tylą ****

Katalonų režisierius Albertas Serra kuria totalų ir hipnotizuojantį kiną. Šįkart jis išsirengė į Taitį, kur driekiasi ties saldaus sapno ir košmaro riba egzistuojanti erdvė. Vedliu po šį prarastąjį rojų tampa Benoît Magimelio suvaidintas komisaras, valdantis archipelagą prancūzų valdžios vardu. Jis stengiasi būti tarpininku tarp Prancūzijos ir vietinių, kurie pradeda baimintis, kad salose bus atnaujinti branduoliniai bandymai. Taip „Salų tylą“ ima įgyti politinio kriminalinio filmo formą. Ironijos ir dekadentiškos atmosferos persunktame pasakojime daug nuorodų į kino istoriją. („Tourment sur les îles“, „Pacifiction“, rež. Albert Serra, Ispanija, Prancūzija, Vokietija, Portugalija, 2022)

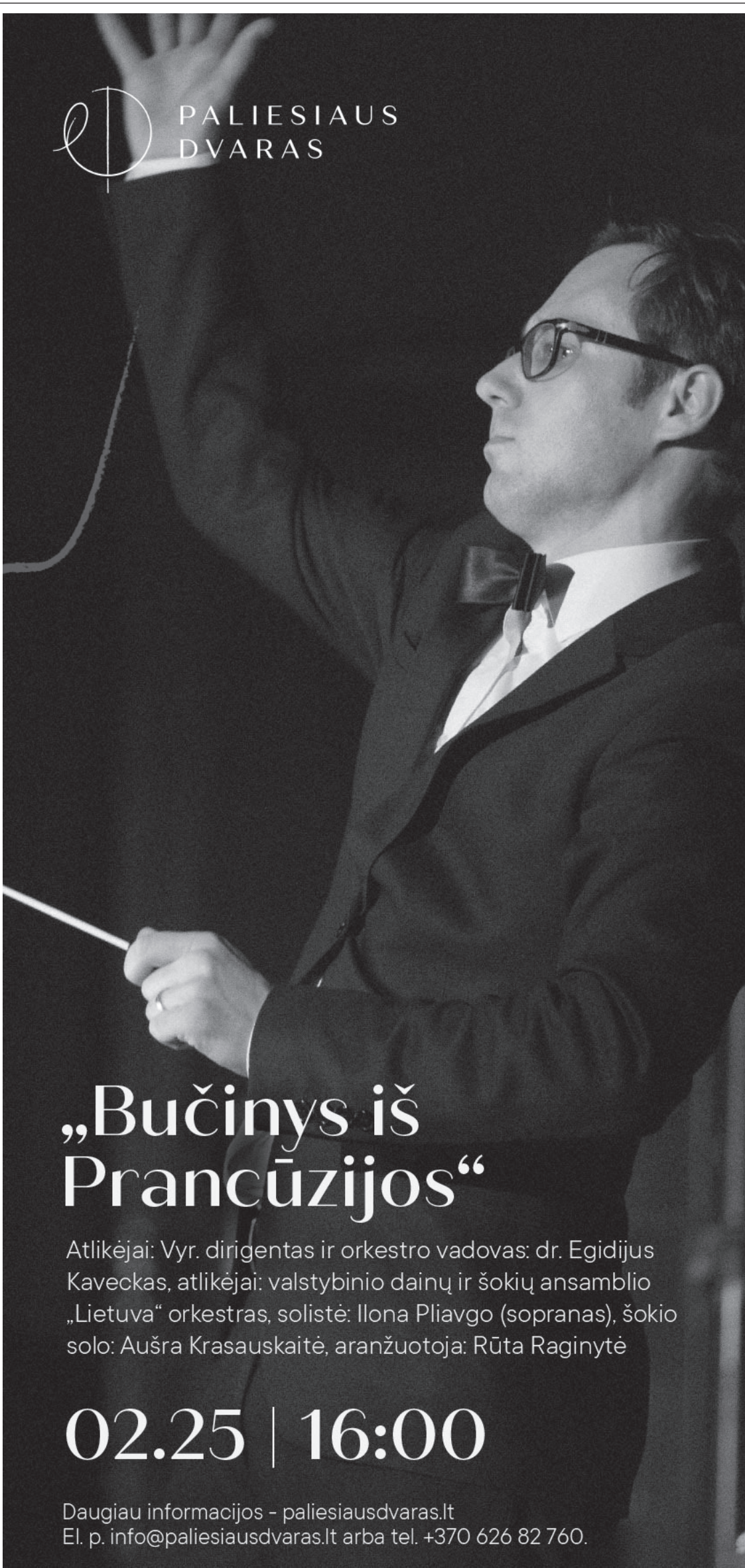
***** – šedevras, ***** – pasižiūrėti būtina, **** – geras filmas, *** – būna ir geriau, ** – jei turite daug laiko, * – niekalas

Redaktorė – Monika Krikštopaitytė (**dailė**)
Redaktorės pavaduotoja – Rūta Jakimavičienė
Fotografija – Agnė Narušytė | **Kinas** – Ilona Vitkauskaitė
Teatras, šokis – Ieva Tumanovičiūtė | **Muzika** – Laimutė Ligeikaitė
Stilius – Violeta Kundrotienė
Dizainas – Jokūbas Jacovskis | **Maketas** – Vanda Čemerkaitė
Finansininkė – Brigita Misiuvienė | **Direktorius** – Linas Vildžiūnas

PALIESIAUS

DVARAS

„Bučinyš iš

Prancūzijos“

Atlikėjai: Vyr. dirigentas ir orkestro vadovas: dr. Egidijus Kaveckas, atlikėjai: valstybinio dainų ir šokių ansamblio „Lietuva“ orkestras, solistė: Ilona Pliavgo (sopranas), šokio solo: Aušra Krasauskaitė, aranžuotoja: Rūta Raginytė

02.25 | 16:00

Daugiau informacijos - paliesiaUSDvaras.lt
El. p. info@paliesiaUSDvaras.lt arba tel. +370 626 82 760.

© „7 meno dienos“. Kultūros savaitraštis. Išeina penktadieniais.
Leidžiamas nuo 1992 m. sausio 10 d. Leidėjas VšĮ „7 meno dienos“, S. Konarskio g. 49, 03123 Vilnius. El. paštas redakcija@7md.lt.
ISSN 1392-6462. 4 sp. l. Tiražas 850 egz.
Spausdino UAB „AL Grupė“, Užpalių g. 83A, Utena
Remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas
Lietuvos kultūros taryba
LR kultūros ministerija
Lietuvos kino centras

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

LIETUVOS
KINO
CENTRAS

